

A photograph of a vast field of tulips in shades of red and orange, stretching towards a horizon under a cloudy sky. The tulips in the foreground are in sharp focus, while the background is slightly blurred.

**Europastrategie Zuid-Holland
2016 - 2020**

Inhoudsopgave

Europastrategie Zuid-Holland 2016-2019.....	3
1. Rol en positie van de provincie Zuid-Holland in Europa.....	4
2. Prioritaire thema's	9
3. Innovatieve metropolitane delta	12
4. Zuinig met schaarse hulpbronnen: transitie naar een circulaire economie	15
5. Naar een innovatieve en duurzame voedselvoorziening.....	19
6. Verbonden met Europa: mobiliteit en duurzaam transport.....	23
Bijlage 1. Wet- en regelgeving EU van invloed op provinciaal beleid	28
Bijlage 2. Europese fondsen.....	30
Bijlage 3: Samenwerking in strategische coalities	32

Europastrategie Zuid-Holland 2016-2019

De Europastrategie Zuid-Holland is een nadere uitwerking van het Hoofdlijnenakkoord 2015-2019, Zuid-Holland: slimmer, schoner, sterker. Met betrekking tot Europa stelt het akkoord het volgende: 'De regio wordt steeds belangrijker in Europa. Een groot aantal Europese investeringen en regels slaan in de regio neer. Op terreinen als kennis en innovatie, MKB, energie en economische transitie is onze sterke vertegenwoordiging in Brussel onontbeerlijk. Wij willen hierbij een makelaarsrol vervullen voor mede-overheden, instellingen en bedrijven. Wij dragen met onze partners actief bij aan een gezamenlijke lobby, binnenhalen van Europese subsidies en regioprofilering in Brussel. Voor het realiseren van onze doelen werken we samen met andere regio's, ook over de grens heen.'

Bij tal van opgaven die in het Hoofdlijnenakkoord zijn benoemd speelt Europa een rol. Omdat het de kaders bepaalt waarbinnen wij onze inzet vorm kunnen geven of omdat Europa instrumenten biedt die bij kunnen dragen aan het realiseren van onze doelen. Bij onze inzet in Europa is het vastgestelde provinciale beleid leidend. De Europastrategie licht toe waarom de provincie in Europa acteert, op welke thema's dit is, en wat de provincie in dit verband in Europa kan bereiken en toevoegen.

Doel van de Europastrategie

De strategie geeft richting aan de inzet in Europa op basis van het provinciale beleid, waarvan Provinciale Staten de kaders voor de komende periode vaststellen. De strategie legt de link tussen de opgaven in het coalitieakkoord, met als insteek: 'Slimmer, schoner en sterker', en de doelstellingen die de Europese Commissie stelt. Dit leidt tot een vertaling in de volgende vier prioritaire thema's:

- Zuid-Holland als innovatieve metropolitane delta;
- Zuinig met schaarse hulpbronnen: transitie naar een circulaire economie;
- Naar een innovatieve en duurzame voedselvoorziening;
- Verbonden met Europa: mobiliteit en duurzaam transport.

Aan de slag met de Europastrategie

De kracht die de provincie heeft op Europees niveau komt tot stand door het gezamenlijk optreden met strategische partners en allianties uit Europese netwerken en regio's. De provincie trekt hierin gezamenlijk op vanuit regio Randstad, maar ook vanuit het HNP-verband of vanuit de Economische Programmaraad Zuidvleugel. De uitvoering van het Europabeleid en de gekozen richting is facetbeleid. De inzet in Europa is een integraal onderdeel van de aanpak van de beleidsopgaven van de provincie.

De vier prioritaire thema's zijn in afzonderlijke hoofdstukken toegelicht. Hierin worden de strategische doelstellingen voor de komende vier jaar benoemd. De praktische toepassing hiervan, in het vervolg de operationele doelstellingen genoemd, worden per thema in een tabel uitgewerkt. Hierin komen de concrete stappen die we de komende jaren zullen zetten aan de orde. De tabellen zullen jaarlijks geactualiseerd worden.

Het gaat bij de inzet telkens om het beïnvloeden van Europees beleid en wet- en regelgeving, het voor het voetlicht brengen hoe wij als regio bijdragen aan de Europese maatschappelijke opgaven, het verwerven van Europese middelen om provinciale opgaven te realiseren en het slim samenwerken met partners in Europa. Hoe wij dit doen en welke relevante ontwikkelingen daarbij spelen in Europa wordt in het volgende hoofdstuk uitgewerkt.

1. Rol en positie van de provincie Zuid-Holland in Europa

Uitgangspunt bij de strategie die de provincie volgt in Europa, zowel qua inhoud als qua instrumentarium, is dat het provinciale beleid leidend is. De inzet waarmee we in Europa aan de slag gaan wordt bepaald door het beleid dat door GS en PS is vastgesteld. Hiermee is onze inzet per definitie facetbeleid, dat wil zeggen dat binnen de provinciale (sectorale) beleidskaders de afweging plaats vindt hoe en op welke wijze en in welke mate er een provinciale inzet wordt gepleegd binnen de Europese arena. Het gaat dan om wat we in Europa kunnen halen en kunnen brengen, met andere woorden: waar is onze inzet productief en effectief. Hiervoor is een aantal instrumenten beschikbaar, die hieronder worden toegelicht.

1.1 Beleidsbeïnvloeding

Europese regels zijn van grote invloed op het beleid van provincies. Of het nu gaat om milieuwetgeving (luchtkwaliteit), natuurbeleid, de aanbesteding van regionaal openbaar vervoer of het stimuleren van de regionale economie: de provincie heeft met 'Brussel' te maken. De provincie is als medewetgever en handhaver verantwoordelijk voor de implementatie van Europese richtlijnen en de inbedding daarvan in lokale en regionale besluitvorming. Europees beleid beïnvloedt in toenemende mate (de speelruimte van) het provinciaal beleid; daarom willen we vanuit de provincie invloed uitoefenen op de totstandkoming van Europees beleid en Europese regelgeving. Een actueel overzicht van relevante Europese wet- en regelgeving is te vinden in bijlage 1 en wordt beschreven op de website van Europa Decentraal.

Het is dus belangrijk om te bewerkstelligen dat Europese wet- en regelgeving zodanig wordt vorm gegeven dat de neerslag hiervan op provinciaal niveau aansluit op de beleidsdoelen van de provincie, dat Europees beleid een bijdrage kan leveren aan het realiseren van de provinciale beleidsdoelen en dat dit beleid uitvoerbaar is. Om onze invloed op EU-processen te vergroten is samenwerking met andere partijen noodzakelijk. Deze samenwerking speelt zich zowel af in nationaal verband, met name via het IPO, als in internationaal verband. Daar waar andere Europese regio's of netwerken ondersteunend kunnen zijn bij de Europese beïnvloeding, zullen we actief deze weg bewandelen. Zo is bijvoorbeeld het Europees Comité van de Regio's een belangrijk orgaan bij de totstandkoming van Europese wetgeving en is onze betrokkenheid daarbij een goed instrument om onze beleidsbeïnvloeding vorm te geven.

Nederlandse provincies voor betere EU-regelgeving

Via het Regulatory Fitness and Performance Programme (REFIT) wordt door de Europese Commissie ingezet op het vereenvoudigen en meer efficiënt en effectief maken van Europese regelgeving. De hoge prioriteit voor het thema blijkt ook uit de Agenda Betere Regelgeving. Hierin zijn plannen opgenomen om de dialoog met betrokken organisaties te verbeteren. De proportionaliteit van voorstellen en het gebruik van het instrument richtlijn zullen kritischer worden bekeken. Er komt meer aandacht voor effecten voor medeoverheden in de zogeheten impact assessments en voor de evaluatie van Europese wet- en regelgeving. Speciale aandacht wordt besteed aan de effecten van amendering gedurende het politieke proces op de uiteindelijke regels. Ook het Europees Parlement en de Raad moeten zich er rekenschap van geven dat de veranderingen die zij aanbrengen, in de praktijk direct gevolgen hebben voor degenen die ermee werken. Ook kunnen zij een impact assessment uitvoeren wanneer zij een substantiële verandering in een voorstel willen aanbrengen. De provincies verwachten veel van nieuwe afspraken op dit gebied.

Ook op nationaal niveau dient nog meer aandacht te worden besteed aan het in kaart brengen van de kosten- en beleidsruimteaspecten van Europese wet- en regelgeving. Het is belangrijk dat bij nieuwe voorstellen tevoren duidelijk is welke extra taken provincies, gemeenten en waterschappen krijgen en welke kosten dit met zich meebrengt.

Een bekend knelpunt waar we als provincie tegenaan lopen is dat vastgesteld Europees beleid en regelgeving afkomstig van verschillende directoraten-generaal (DG's) elkaar overlapt, niet altijd op elkaar aansluit en soms zelfs tegen elkaar in werkt. Bijvoorbeeld door verschillende definities voor één begrip en overlappende rapportageverplichtingen van verschillende richtlijnen. Ook lopen wij bij integrale aanpakken, waarbij vaak milieu, natuur en economie zijn betrokken, aan tegen het feit dat relevante Europese en nationale regels soms op onderdelen tegenstrijdig zijn. We hebben een zekere ruimte nodig om tot een ideale mix te komen die het meest praktisch is in een bepaalde zaak. Provincies en andere medeoverheden moeten mogelijkheden krijgen om meer vanuit het doel van de regelgeving problemen op te lossen in plaats van strikt de regels na te moeten leven. In de Europese lobby zetten wij met andere provincies in op het tegengaan van Europese verkoking en op het beperken van controledruk en administratieve lasten bij Europese subsidies. Daarnaast pleiten wij voor ruimte in de uitvoering, die gekoppeld wordt aan het doel in plaats van aan een 'one size fits all'-aanpak.

Continue versterking van de positie van de provincies in het Europese besluitvormingsproces

De afgelopen tien tot vijftien jaar is de positie van provincies in het besluitvormingsproces over Europese wet- en regelgeving verder versterkt. De waarborgen die zijn opgenomen in het EU-Verdrag, zoals de adviesrol van het Comité van de Regio's en de verplichting voor de Commissie om aan te tonen dat voorstellen niet verder gaan dan nodig, zijn aangevuld met instrumenten als consultatie en impact assessments. Door de recente decentralisaties van het Rijk hebben provincies meer dan voorheen te maken met de implementatie van Europese wetten en regels. Het wordt daarmee voor provincies nog belangrijker om tijdig inzicht te hebben in de gevolgen van EU-voorstellen. Het Rijk kan daarmee rekening houden wanneer het zijn eigen standpunt bepaalt over de regelgeving en inbrengt in de Europese procedures. Het is daarom goed dat afspraken zijn gemaakt om provincies eerder en beter te betrekken bij EU-dossiers. Zo hebben provincies de mogelijkheid gekregen om direct mee te praten over de bepaling van het Nederlandse standpunt in de Werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen (BNC) en in andere overlegfora, zoals de Interbestuurlijke dossiertteams. Recent is afgesproken dat bij prioritaire dossiers waarvoor de verantwoordelijkheid decentraal ligt, provincies het voortouw mogen nemen bij de Nederlandse inbreng in het Europese Raadstraject via de positie als 'mededepartement' kunnen vervullen.

1.2 Europese financiering

In de Europese begrotingsperiode 2014-2020 is financiering beschikbaar die bij kan dragen aan het realiseren van de maatschappelijke opgaven van de provincie Zuid-Holland. We leggen een focus op programma's waar de provincie zelf sturing kan geven aan selectie van projecten: Kansen voor West II, het Plattelandsontwikkeling Programma (POP) en de grensoverschrijdende programma's (Interreg). Daarnaast benutten we de extra kansen via thematische fondsen als Horizon 2020 (kennis en innovatie), TEN-T (Europese transportcorridors), Life (natuur en milieu) en de Europese Investeringsbank.

Daarnaast zijn er middelen beschikbaar binnen het Plan Juncker: het investeringsfonds (EFSI) van de Europese Commissie en de Europese Investeringsbank met een totaal investeringsvolume van €315 mld. Doelstellingen zijn het aanjagen van de concurrentiekracht van Europa en het creëren van banen. Zuid-Hollandse projecten als de warmterotonde, de getijdencentrale en campusvorming, onderzoeken op welke wijze ze de kansen van het EFSI Fonds kunnen benutten.

Mogelijkheden samen met partners binnen de provincie te verzilveren

Binnen de programma's waar de provincie een rol heeft in de besluitvorming over de toekenning van subsidies en via aanvragen waar de provincie direct is betrokken binnen andere programma's verwachten we dat de komende periode € 120 miljoen zal landen in projecten gekoppeld aan provinciale doelen (zie tabel en bijlage 2). Als we op het gebied van kennis en innovatie net zo succesvol blijven in Zuid-Holland

als in de Europese begrotingsperiode 2007-2013, kunnen bedrijven en kennisinstellingen daarnaast wederom voor honderden miljoenen aan Europese middelen verwerven via de Horizon 2020 programma's.

Europese subsidieprogramma's periode 2014-2020		(bedragen x € 1 mln)
Kansen voor West II (EFRO)		33,8
Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3)		54,4
Interreg en overige programma's		31,8
Totaal		120,0

Qua strategie willen we de inzet voor Europese financieringsmogelijkheden richten op het bevorderen van een omslag van een 'subsidiegedreven' aanpak naar het gebruik van financiële instrumenten zoals participaties, garanties en leningen, vanuit de gedachte dat hierdoor meer rendement uit Europese (en eigen) middelen wordt gehaald. In het 'Kansen voor West'-programma 2014-2020 wordt substantieel ingezet op financiering via fondsconstructies (Innovation Quarter en Warmtefonds). Deze benadering willen we tevens inbrengen in de discussie over de toekomst van het cohesiebeleid.

Steunpunt Europese subsidies: ondersteunen van aanvragers en monitoren resultaten

Een belangrijk aandachtspunt is dat enkele subsidieprogramma's en -regelingen gedurende het gehele jaar open staan voor indiening, maar dat de overgrote meerderheid van deze programma's en regelingen werkt met specifieke, tijdgebonden calls. Er wordt bijgehouden en gecommuniceerd wanneer relevante openstellingen zijn. Er wordt gekeken welke formele en informele contactmomenten nodig zijn met de subsidieverstrekker tijdens de aanvraagprocedure en de voortgang wordt begeleid. Daarnaast wordt bekeken welke projecten extra steun van de provincie (zowel cofinanciering als steun bij aanvragen van Europese subsidie) krijgen, omdat deze de provinciale doelen nastreven. Qua sturing wordt gewerkt met een inventarisatie van potentiële projecten in de vorm van een 'pijplijn'. Zo houden we zicht op de projecten uit de regio die Europese kansen kunnen benutten.

We monitoren de mate waarin de verwachte bedragen worden gerealiseerd en rapporteren hierover via de paragraaf Europese subsidies in de begroting. Daarmee kan tijdig worden bijgestuurd mochten ambities en realisatie uit de pas gaan lopen. Zo zien we op tijd waar in het proces het knelpunt zit. Moeten we projectontwikkeling aanjagen omdat de pijplijn onvoldoende is gevuld om de ambities waar te maken? Of wordt toegezegde subsidie niet omgezet in gerealiseerde subsidie door achterblijvende uitvoering of problemen met verantwoording van kosten?

Het is belangrijk dat we de Europese kansen optimaal benutten. Ambities formuleren is één, dit via concrete projecten omzetten in resultaten voor de regio is twee. Om dit te bereiken zorgen wij voor een goede samenwerking in huis, maar ook voor een goede communicatie met de Zuid-Hollandse bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Het provinciale Steunpunt Europese subsidies speelt hierbij een belangrijke rol.

1.3 Netwerken

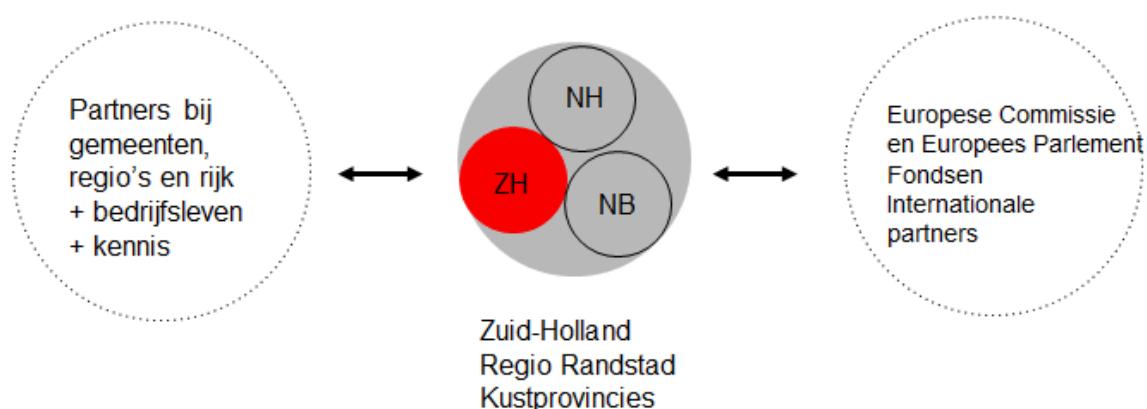
Deelname aan Europese netwerken is een belangrijk instrument. Om voldoende slagkracht in de lobby in Brussel te verwerven is samenwerking met andere Europese regio's cruciaal. Bij het verwerven van Europese middelen moet in toenemende mate met partners uit Europa een consortium worden gevormd. Steeds meer provinciale opgaven kennen een grensoverschrijdende dimensie. Leren van andere regio's in Europa voorkomt dat we het wiel onnodig opnieuw uitvinden. Het aanbieden van onze kennis zorgt voor het profileren van onze regio en het positioneren van onze bedrijven en kennisinstellingen in Europa.

Netwerken waarin de provincie momenteel het meest actief is, samen met strategische partners

	CPMR	PURPLE	AIR	VANGUARD	ERRIN	ERIAFF	NUVit
Skåne	✓			✓	✓		
Sjælland					✓		
Greater London			✓				
West-Midlands		✓					
Rhône-Alpes		✓		✓	✓	✓	
Île-de-France		✓			✓		
Catalunya	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Vlaanderen		✓	✓	✓	✓		
Lombardia			✓	✓	✓	✓	
Mazowieckie		✓					
Wielkopolskie		✓					
Nordrhein-Westfalen			✓	✓			✓

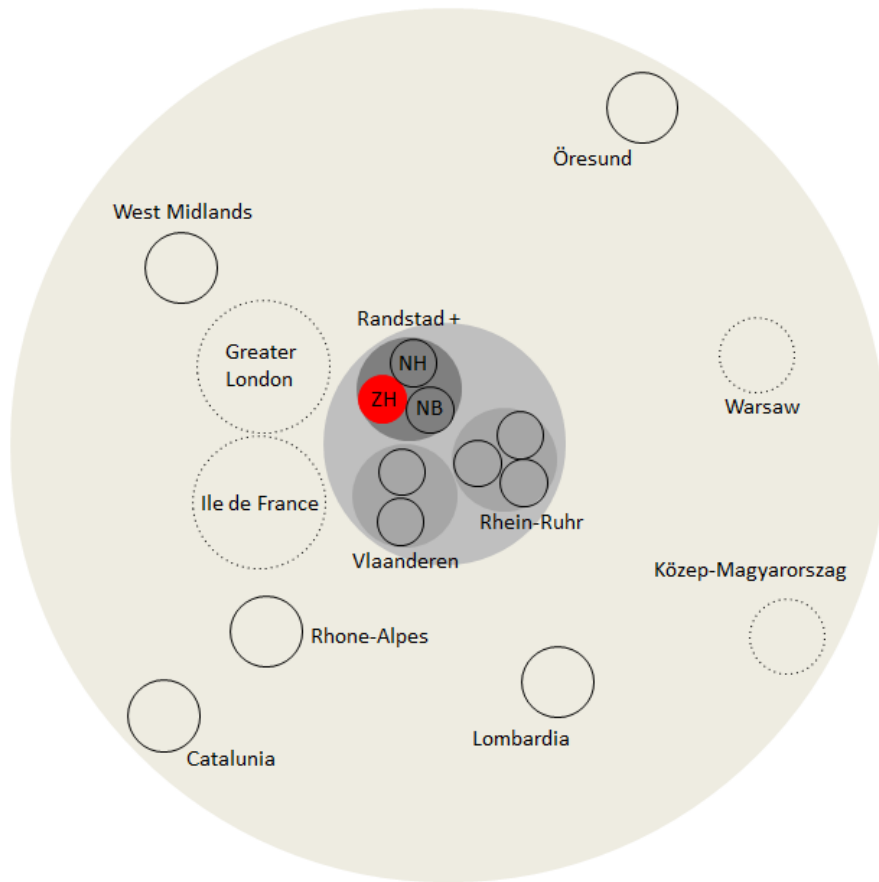
Maatwerk is hierbij van belang, waarbij het beoogde resultaat bepalend is voor de keuze van het netwerk. Gaat het om versterking van lobbyactiviteiten bij beleidsbeïnvloeding, om het benutten van financieringsmogelijkheden, het vinden van juiste samenwerkingspartners of om het uitwisselen van kennis en ervaring? Afhankelijk van deze vraag zal de keuze voor een netwerk worden gemaakt. Zuid-Holland is lid van tal van netwerken gekoppeld aan verschillende thema's (zie bijlage 3). Binnen die netwerken zien we een aantal strategische regio's in Europa terugkomen die gelijkenissen vertonen met Zuid-Holland op een aantal beleidsthema's (zie bovenstaande tabel en kaart 1). Met deze strategische regio's worden nadere samenwerkingsrelaties onderzocht in de komende periode.

De provincie als schakel

Gerealiseerd moet worden dat het samenwerken in Europese netwerken de nodige inzet vergt. Om die reden werken we in tal van netwerken samen met andere provincies (vooral in Randstadverband, als kustprovincies of met Brabant en Zeeland richting Vlaanderen) om zo de 'lasten' te delen. Om er voor te zorgen dat de netwerken het beoogde resultaat leveren is een goede verbinding met partners in de regio van belang. Zo kunnen wij hen als samenwerkende provincies verbinden met 'decision makers' binnen Brussel en bij Europese subsidieprogramma's en met partners uit strategische Europese regio's.

Kaart 1: Relevante strategische partners

2. Prioritaire thema's

De Europastrategie vloeit voort uit het Hoofdlijnenakkoord. Hierin komt naar voren dat Zuid-Holland de komende jaren **slimmer, schoner en sterker** moet worden. Deze drie kernbegrippen zijn in het akkoord vertaald naar vijf algemene doelstellingen: de verbetering van veilig transport en vervoer, de transitie naar duurzame energie, door kennis en innovatie naar een nieuwe (circulaire) economie, slim en duurzaam ruimtegebruik en het behouden van ecologisch en cultureel erfgoed. De Zuid-Hollandse inzet in Europa is gebaseerd op het vastgestelde provinciale beleid. Belangrijk om hierbij op te merken is dat de provincie Zuid-Holland niet als unitaire actor optreedt als het gaat om Europa. De samenwerking met strategische partners en allianties binnen de provincie speelt hierin een belangrijke rol.

2.1 In lijn met het coalitieakkoord

De hierboven genoemde doelstellingen uit het coalitieakkoord kunnen deels worden nagestreefd via Europa. In dit document zijn vier prioritaire thema's geïdentificeerd waarop Zuid-Hollandse inzet in Europa bijdraagt aan de opgaven uit het coalitieakkoord. Daarnaast betreft het thema's waarop Zuid-Holland een voortrekkersrol kan vervullen in Europa. Hieronder worden deze vier thema's kort geïntroduceerd.

Zuid-Holland als innovatieve metropolitane delta

Een thema waar veel onderwerpen bijeenkomen, is het streven naar Zuid-Holland als een innovatieve metropolitane delta. In de context van de Europese Unie is de provincie al actief in uiteenlopende netwerken en projecten die raakvlak hebben met deze doelstelling.

Het streven naar een innovatieve metropolitane delta heeft betrekking op leefbaarheid, duurzaamheid en efficiëntie: Zuid-Holland is zo niet alleen goed voorbereid op de toekomst, maar kan juist een koploperspositie innemen in Europa. Omdat hier de belangrijkste economische clusters samenkomen, en leefbaarheid, transport en logistiek, duurzaamheid en energietransitie centraal staan, kan Zuid-Holland als innovatieve metropolitane delta als een proeftuin of 'living lab' fungeren. Door de integratie van al deze facetten kunnen wij als voorbeeld dienen voor andere Europese regio's voor het oplossen van maatschappelijke problemen en uitdagingen die niet alleen voor ons gelden, maar ook voor andere regio's in Europa.

De regio wordt steeds belangrijker in Europa. Een groot aantal Europese investeringen en regels slaan in de regio neer. Op terreinen als kennis en innovatie, MKB, energie en economische transitie is onze sterke vertegenwoordiging in Brussel onontbeerlijk.

Zuinig met schaarse hulpbronnen: transitie naar een circulaire economie

Energie was al een relevant thema toen de Europese Unie begon als Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal en is dat anno 2015 nog steeds zo, of des te meer.

Tegenwoordig is de opgave om van een lineaire – op fossiele brandstoffen gebaseerde – economie over te gaan op een nieuwe circulaire economie waarbij duurzaamheid, hergebruik van afval(stoffen) en alternatieve milieuvriendelijke energieoplossingen centraal staan. In het hoofdlijnenakkoord is vooral duurzame energie een belangrijk thema. Met betrekking tot Europa zal de provincie voornamelijk inzetten op projecten en netwerken die te maken hebben met de transitie van een lineaire economie naar een circulaire economie en een bio-economie, aangezien op dat gebied veel innovatieve projecten lopen waarvoor Europese fondsen beschikbaar zijn.

Wij willen ons onderscheiden met een flexibele en innovatieve economie. Wij streven daarbij naar groei waarbij economische, sociale en ecologische waarden in balans zijn."

Naar een innovatieve en duurzame voedselvoorziening

Het derde prioritaire thema raakt aan het traditionele Europese thema landbouw en het universele vraagstuk over voldoende en gezonde voeding. Om een marktpositie te behouden heeft ook het cluster agrofood, met daarin de greenports, te maken met duurzaamheid door innovatie. Ook in het coalitieakkoord wordt het belang van het versterken van het cluster agrofood en greenports onderstreept. In relatie tot Europa zal dat vooral betekenen dat de provincie zich zal bewegen in netwerken die zowel beleidsontwikkeling als beleidsbeïnvloeding in Brussel beogen. Daarnaast betekent dit deelname aan innovatieve projecten waarbij een integrale aanpak centraal staat.

Naast de tuinbouwsector herbergt Zuid-Holland een sterke landbouwsector. Bij het inspelen op de mogelijkheden om Europese innovatiemiddelen te verkrijgen bundelen wij de land- en tuinbouw.

Verbonden met Europa: mobiliteit en duurzaam transport

In Zuid-Holland zijn de ruimtes klein en de lijnen kort, waardoor bedrijven, overheden en kennisinstellingen (de triple helix) elkaar goed weten te vinden. Echter, als de regio relevantie wil behouden en economisch wil blijven groeien, zal de internationale connectiviteit continu verbeterd moeten worden, zoals ook in het coalitieakkoord beschreven wordt. Hoewel veel zaken via de provincie zelf of via het Rijk lopen, liggen er ook kansen in Europa met betrekking tot wet- en regelgeving in relatie tot schoon en duurzaam transport. Daarnaast kan het grensoverschrijdend personenvervoer in Europa verbeterd worden. Omdat de provincie actief is in verschillende netwerken en lobbygroepen, kan de provincie vooroplopen in ontwikkelingsprojecten en zo de baten ervaren van een verbeterde internationale connectiviteit van de Zuid- Hollandse metropoolregio.

De economische ontwikkeling van Zuid-Holland is gebaat bij een goede bereikbaarheid van internationale knooppunten (Rotterdam Centraal, Den Haag Centraal, mainports Rotterdam en Schiphol en Rotterdam The Hague Airport).

Het is belangrijk om voorop te stellen dat de tijd van duidelijk afgebakende beleidsthema's voorbij is. Zoals blijkt uit het hoofdlijnenakkoord hangen de verschillende prioritaire thema's nauw samen en is er een duidelijke overlap. Ze zijn direct gelinkt aan innovatie, verduurzaming en energietransitie en samen vormen de vier prioritaire thema's de weg naar een **slimmer**, **schoner** en **sterker** Zuid-Holland. Juist de onderlinge samenhang tussen de vier thema's en het triple helix-karakter ervan, maken van de provincie Zuid-Holland een ideale proeftuin in Europa. Hierdoor wordt Zuid-Holland een innovatieve, veilige regio, met een duurzame economie, een goede internationale bereikbaarheid en een stevige marktpositie.

2.2 Aansluiting op de Europese agenda

De doelstellingen zoals vastgesteld in het coalitieakkoord en dus ook de inzet van Zuid-Holland in Europa sluit aan bij de ontwikkelingen binnen de Europese Unie. Zowel de Europese Commissie, het Europese Parlement en de Europese Raad hebben ambitieuze doelstellingen geformuleerd om de Europese Unie als geheel beter te positioneren en te ontwikkelen. Zo heeft de Europese Commissie in haar "Commission Work Programme 2016 – No time for business as usual" nader aangegeven waarop de Commissie zich in 2016 specifiek wil richten.

De Europese Raad heeft in haar strategische agenda vijf overkoepelende doelstellingen benoemd:

1. een Unie van banen, groei en concurrentievermogen;
2. een Unie die alle burgers activeert en beschermt;
3. naar een Energie Unie met een toekomstgericht klimaatbeleid;
4. een Unie van vrijheid, veiligheid en recht en

5. de Unie als sterke mondiale speler.

Vooraf de keuze voor een innovatieve Unie gericht op groei en banen sluit goed aan op de provinciale ambities zoals verwoord in het coalitieakkoord 'Zuid-Holland: slimmer, schoner en sterker. 'Innovatie' is daarbij een leidend uitgangspunt en moet de sleutel vormen voor duurzame en inclusieve groei, verbetering en vernieuwing en het antwoord op de druk ten gevolge van globalisering. Alleen door zichzelf te vernieuwen en verbeteren kan de Unie de concurrentie aan met andere economische blokken.

De onderwerpen verduurzaming, innovatie en energietransitie sluiten nauw aan op de doelstellingen van de Europese Commissie. Deze uiten zich in Horizon 2020, een programma waarin €80 miljard door de Europese Commissie beschikbaar is gesteld om innovatie en onderzoek te stimuleren. Duurzaam investeren in de toekomst staat hoog op de Europese agenda, en het stimuleren van slimme, duurzame en inclusieve groei is daarbij essentieel.

Het acteren in EU-verband zorgt voor mogelijkheden en een bredere scope om innovatieve doelstellingen te realiseren. Door samenwerking met regionale partners kunnen kennis en *best practices* uitgewisseld worden. Daarnaast kan gemeenschappelijk gewerkt worden aan het aanvragen van subsidies. Tot slot zijn ontwikkelingen in de Europese Unie van belang voor de uitvoering van het provinciale beleid: omdat Europees beleid effect heeft op provinciaal beleid en omdat we vanuit het reguliere beleid Europees beleid willen beïnvloeden.

“

Versterken van de concurrentiepositie van ons bedrijfsleven vraagt om een goede aansluiting van het bedrijfsleven met onderwijs- en kennisinstellingen. Wij zetten ons in voor een betere aansluiting bij de opgaven die om bovenregionale afstemming en coördinatie vragen. Wij dragen op dit onderwerp bij aan de lobby richting Rijk en EU.

3. Innovatieve metropolitane delta

Zuid-Holland is onderdeel van een polycentrische metropool in de delta van Rijn, Maas en Schelde. Een netwerkstad waarin steden, dorpen en industrie verweven zijn met water, natuur, (intensieve) landbouw en bijbehorende logistieke stromen van mensen, goederen en data. Maar ook een metropool die te maken heeft met de stofstromen van energie, sedimenten, nutriënten, water, biota en voedsel.

Steden en stedelijke netwerken worden steeds belangrijker in Europa. Meer dan 70% van de Europese bevolking woont in steden en steden zijn een belangrijke stuwende kracht voor economische groei. De Europese Unie kent naast Londen en Parijs geen metropolen, maar slechts steden die met elkaar zijn verbonden in polycentrische netwerken, zoals de Randstad. Steden en provincies zijn daardoor nauw met elkaar verbonden. Administratieve grenzen kunnen echter de ontwikkeling van polycentrische stedelijke gebieden beperken. Stedelijke netwerken overschrijden de politiek-bestuurlijke en administratieve grenzen van gemeentes en provincies. De vraag die op dit moment in Nederland en Europa speelt is wat een Europese Urban Agenda zou moeten inhouden om te komen tot de ontwikkeling van meerkernige stedelijke gebieden?

De ligging in de delta maakt het gebied daarbij tegelijk kwetsbaar en strategisch interessant. Daarbij komen verschillende opgaven met betrekking tot klimaatbestendigheid, leefbaarheid en kansen voor vernieuwing en innovatie in ruimtelijke oplossingen, economische activiteiten en beleidsinstrumenten samen. Dit prioritaire thema kent meerdere aspecten. De ambities om te komen tot een waterveilige regio, een extern veilige regio, een technisch slimme regio, een kennisontwikkelingsregio en een ruimtelijk-economisch slimme regio, spelen allemaal een belangrijke rol en zijn aan elkaar gerelateerd. Juist het feit dat tal van Europese maatschappelijke opgaven in ons gebied samen komen maakt dat wij een interessant 'living lab' vormen voor Europese beleidsontwikkeling.

3.1 Waterveilige regio

Zuid-Holland als een verstedelijkt gebied heeft een hoge economische waarde, vormt een concentratie van kennis en cultuur en heeft een hoge bevolkingsdichtheid. Wat Zuid-Holland bijzonder maakt is de verhouding tussen deze waardevolle inrichting en de voortdurende noodzaak van waterveiligheid. Van oudsher is Zuid-Holland sterk in waterveiligheid en in deltatechnologie. Onze provincie loopt hierin dan ook voorop. Waterveiligheid is gezien de recente overstromingen op verschillende plaatsen in Europa een belangrijk thema. Tal van regio's kijken naar de wijze hoe we in Nederland omgaan met waterveiligheid. Door samenwerking met andere regio's kunnen ook wij leren van strategieën elders in Europa.

Aan de hand van kennis en innovatie uit het sterke Zuid-Hollandse water- en deltacluster moet aanpassing aan klimaatverandering, behoud en bescherming van het milieu bevorderd worden. Een voorbeeld hiervan is de *Zandmotor*, een project mede gefinancierd vanuit Europees geld, waarbij wordt onderzocht of de vijfjaarlijkse zandsuppletie (noodzakelijk voor kustbescherming) ook op een duurzame en natuurlijke manier kan worden gerealiseerd. Ook de komende periode zijn Europese middelen beschikbaar voor water- en deltaprojecten. Daarnaast biedt het positioneren van ons water- en deltacluster in Europa kansen: met Nederlandse kennis en bedrijven samenwerken met partners in Europese regio's aan hun wateropgaven.

***Slimmer:** Een innovatieve metropolitane delta als testcase voor Europa om maatschappelijke uitdagingen aan te gaan*

***Schoner:** Voor een leefbare, schone en veilige regio waar bedrijvigheid, recreatie en duurzaamheid hand in hand gaan*

***Sterker:** Door in Europa een voortrekkersrol te bekleden, de concurrentiepositie van de metropolitane delta te verbeteren*

3.2 Ruimtelijk slimme regio

Zuid-Holland is, zoals aangegeven, een verstedelijkt gebied met een hoge economische waarde, veel economische activiteit en een hoge kennisdichtheid. Karakteristiek voor Noordwest-Europa is de polycentrische verstedelijkingsstructuur, regio's met meerdere kernen. Nederlandse polycentrische regio's als de Randstad hebben in vergelijking met hun internationale concurrenten een lage dichtheid, waardoor ze agglomeratiekracht missen. Samenwerking met nabij gelegen stedelijke regio's binnen en buiten Nederland kan hierin een oplossing zijn. De agglomeratiekracht van Zuid-Holland kan door 'borrowed size' en 'borrowed qualities' worden versterkt: massa en functies worden 'geleend bij de burens'.

Een tweede opgave is de spanning die bestaat tussen de hoge graad van verstedelijking in Zuid-Holland en het optimaal benutten van de ruimte. Transformatie van bestaand bebouwd gebied moet daarom gestimuleerd worden. Dit kan onder andere door middel van verdichting, vergroening en hergebruik. Daarnaast moet efficiënt water- en energiegebruik bevorderd worden. Zo kan uiteindelijk de leefbaarheid en het vestigingsklimaat verbeterd worden.

In Brussel neemt de aandacht voor de positie van steden en metropolitane regio's toe. Probleem is dat het huidige Europese beleid versnipperd is en acties gericht op 'slimme stedelijke regio's' en de 'slimme specialisatie strategie' (S3) gericht op het versterken van sterke Europese clusters niet altijd goed op elkaar aansluiten omdat het vanuit verschillende Europese directoraten wordt vormgegeven. Een kans om deze 'urban agenda' richting te geven vormt het Nederlandse voorzitterschap van de Europese Unie in 2016.

3.4 Economisch slimme regio

Zuid-Holland kent een sterke concentratie van kennis, human capital en economisch kapitaal. Belangrijke economische clusters zijn in de Zuid-Hollandse metropolitane delta met elkaar verweven. Dit maakt van Zuid-Holland een broedplaats voor innovatie. Innovatie kan gewaarborgd worden door crossovers van kennis tussen instellingen. Mede hierdoor staan de Zuid-Hollandse kennisinstellingen hoog in de wereldwijde rankings, zeker bekeken vanuit een gezamenlijke invalshoek. Een voorbeeld hiervan is de Medical Delta, een consortium waarin meerdere kennisinstellingen vertegenwoordigd zijn. Zuid-Holland kent als gebied met meer dan 3,5 miljoen inwoners een grote patiëntenpopulatie, wat één van de krachten vormt van de Medical Delta. Ook leent Zuid-Holland zich uitstekend om te fungeren als een soort proeftuin voor Europa op het gebied van slimme, stedelijke regio's. Ook Europa erkent dit. De inzet vanuit Zuid-Holland krijgt vorm vanuit de Slimme Specialisatie Strategie, die Europa verplicht stelt om in aanmerking te komen voor Europese innovatiemiddelen. Bijvoorbeeld via het programma 'Kansen voor West', dat middelen biedt om te investeren in innovatiefinanciering van MKB bedrijven (via fondsen en subsidies) en proeftuinen om te komen tot nieuwe internationaal vermarktbare producten. Bij de ontwikkelingen van de campussen – die deels bij de top van Europa behoren – kan Europa een bijdrage leveren. Om nu en in de toekomst goed te blijven scoren binnen Europese programma's is het van belang dat Zuid-Holland als regio en de sterke economische clusters goed gepositioneerd worden binnen het Europese speelveld. We zetten hier op in via de regionale brandingstrategie en de Europalijn, waarmee vanuit de Economische Programmaraad Zuidvleugel wordt georganiseerd dat we als regionale partijen de krachten bundelen richting Europa, met als doel in de top van de Europese rankings te blijven behoren.

3.5 Strategische partners

Bij de inzet op dit thema is samenwerking binnen de Randstad van groot belang. In de gezamenlijke lobby, maar ook vanuit het gezamenlijke programma 'Kansen voor West' van de vier provincies en de vier grote steden in de Randstad. Binnen de regio geldt de Economische Programmaraad Zuidvleugel als het belangrijkste platform om de krachten in Europa te bundelen. Bij de samenwerking met andere sterke Europese regio's is het Vanguard netwerk van groot belang, evenals samenwerking langs de centrale Europese corridors.

Zuid-Holland als innovatieve metropolitane delta

Wat willen we bereiken?	Hoe willen we dit bereiken?			2016
	Beïnvloeding	Subsidie	Netwerken	
<p>1. Waterveilige regio</p> <p>Strategisch doel: Bevorderen van aanpassing aan klimaatverandering en behoud/bescherming van het milieu.</p> <p>Operationele doelen: de gevolgen van overstromingen en wateroverlast in kwetsbare gebieden verkleinen door infrastructuur waterrobuust in te richten en het risicobewustzijn en de weerbaarheid van overheden en inwoners vergroten</p>	Positioneren van het water- en deltacluster in Europa gekoppeld aan klimaat en wateropgaven.	Via het project 'Flood Resilient Areas by Multilayer Safety Approach (FRAMES), provincie is Leadpartner, 50% cofinanciering uit NSRP	<ul style="list-style-type: none"> - CPMR: Conference of Peripheral Maritime Region - NSRP: Deelnemende partners in het Interreg V North Sea Region Programma - Nederlandse kustprovincies, Ministerie van Milieu en Infrastructuur onder andere ter bevordering van de richtlijn Maritime Spatial Planning (Maritieme Ruimtelijke Ordening) 	Aanvraag voorgelegd aan partners NSRP, daarna indiening bij Interreg; looptijd project 2016, 2017 en 2018
<p>2. Ruimtelijk slimme regio</p> <p>Strategisch doel: bevorderen van optimale benutting van de ruimte in de dichtbevolkte delta.</p> <p>Operationele doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren van transformatie bestaand bebouwd gebied, middels verdichting, hergebruik, etc. - Bevorderen efficiënt water- en energiegebruik - Bevorderen van interne verbindingen (optimaal gebruik van meerkernigheid in de regio, ook wel 'borrowing size') en externe verbindingen (internationale connectiviteit) - Verbeteren leefbaarheid en vestigingsklimaat 	Algemeen, proces: via de <i>Urban Agenda</i> van de EC. PZH is betrokken bij de totstandkoming van de Urban Agenda via de Agenda Stad en het Comité van de regio's.		Comité van de Regio's	Ontwikkeling kern Urban Agenda is speerpunt kabinet tijdens voorzitterschap EU in 2016
	Algemeen, inhoudelijk: Gebleken is dat (ruimtelijke) beleidsopgaven op regionaal niveau kunnen schuren met de sectorale insteek van regelgeving op EU-niveau. EU-regelgeving zou optimale beleidsruimte voor regionale afwegingen moeten bieden. In IPO/HNP-verband is hiervoor een inzet geformuleerd.		In Brussel nader: <ul style="list-style-type: none"> - verkennen en verdiepen wat de relevante netwerken binnen Europa zijn m.b.t. nevenstaand vraagstuk; - in beeld brengen en contacteren van Europese regio's die mogelijk vergelijkbare vraagstukken en netwerken kennen als Zuid-Holland; komen tot aanbevelingen voor bijvoorbeeld het organiseren van een evenement, werkbezoek van een Zuid-Hollandse delegatie of andere vormen van samenwerking	Start stationering 4e kwartaal 2015, aanbevelingen 1 helft 2016.
	Inzet voor beïnvloeding specifiek voor wat betreft <i>agglomeratiekracht/ borrowing size</i> volgt uit resultaten van het project MAIN	Mogelijk volgt een aanvraag door RWS met PZH als partner	Via het project 'Synergies between Metropolitan, Agglomeration, Infrastructure en Network (MAIN) policies in the Dutch and German Lower Rhine area' (REOS, Rein-Ruhr en Vlaanderen-Brussel), specifiek gericht op agglomeratiekracht	Aanvraag lidmaatschap najaar 2015
			Via <i>Regio Randstad</i> is de provincie betrokken bij PURPLE (netwerk regio's over peri-urbane thema's), de Urban Issues Intergroup (netwerk Europarlementariërs over stedelijke thema's) en EIP Smart Cities & Communities (triple helix netwerk)	
<p>3. Economisch slimme regio</p> <p>Strategisch doel: Een mondiaal toonbeeld worden van een veilige en slimme regio in meerdere opzichten, die haar vorm en ligging optimaal benut en vanuit een voorbeeldfunctie beleid beïnvloedt.</p> <p>Operationeel doel: de Zuidelijke Randstad inzetten als 'proeftuin' voor een veilige en slimme regio. Een 'proeftuin' is te beschouwen als een vorm van onderzoek ('living lab') die is gericht op</p> <ul style="list-style-type: none"> - kennisverdieping van maatschappelijke opgaven - versnelling van totstandkoming van innovaties en projecten - initiëren en beïnvloeden van regelgeving Dit sluit aan op het hoofdlijnenakkoord.	Volgt uit resultaten van het mogelijke 'proeftuin'-project	Mogelijk via Europese Structuur- en Investeringsfondsen (EFRO, Interreg). Er zullen nog de nodige stappen gezet moeten worden voordat begonnen kan worden met een voorstel met partners dat kans van slagen heeft en leidt tot een resultaat dat substantieel bijdraagt aan de doelstelling en opweegt tegen de te plegen inspanningen.	<p><i>Bilaterale contacten met Europese regio's</i> die met Zuid-Holland vergelijkbare ruimtelijke en economische structuur en opgaven kennen, te leggen via bestuurlijke werkbezoeken. Daarbij bouwen we voort op de verkenning 'Networking in Europe' inclusief de Europese samenwerkingskaart</p>	Jaarlijks 1 à 2 werkbezoeken
			Met regio's en steden in Zuid-Holland wordt de inzet in Europa afgestemd in het <i>Samenwerkingsverband Zuidvleugel</i> en de <i>Economische Programmaraad Zuidvleugel (EPZ)</i> . Kansen voor samenwerking liggen in de organisatie van de Worldexpo 2025 in Rotterdam, met als mogelijk thema 'Delta in transitie'	Concept bidbook voor Worldexpo 2025 gereed 1e kwartaal 2016
			Een toonaangevende regio moet veilig en leefbaar zijn en de gezondheid van haar bewoners niet alleen bevorderen, maar ook vooroplopen in innovaties in de gezondheidszorg. De Medical Delta (gezondheidszorg en innovatie cluster) verbindt verschillende partijen binnen en buiten de provincie om dit te waarborgen en staat dus midden in de regio. Op het gebied van innovaties kan er binnen de Medical Delta altijd vooruitgang geboekt.	Voorstel proeftuin met partners in 2018

4. Zuinig met schaarse hulpbronnen: transitie naar een circulaire economie

In het Hoofdlijnenakkoord is opgenomen dat 'wij ons, om concurrerend te blijven, moeten onderscheiden met een duurzame en innovatieve economie, gebaseerd op (informatie-)technologie, herbruikbare grondstoffen en slimme diensten.'

“

Slimmer: Innovatief, als proeftuin voor Europa op naar een circulaire economie

Schoner: Huidige processen verduurzamen, alternatieve brandstoffen benutten en afvalstoffen hergebruiken

Sterker: Leidend, maar niet alleen. Met andere Europese topregio's

De provincie Zuid-Holland zet daarom in op een integrale benadering voor het versnellen van de transitie van een lineaire, fossiele economie naar een bio-economie en uiteindelijk een grondstoffenefficiënte circulaire economie. Circulaire economie is een economisch systeem dat bedoeld is om herbruikbaarheid van producten en grondstoffen te maximaliseren en waardevernietiging (het ontstaan van afval) te minimaliseren. Aangezien het hier veelal gaat om hergebruik van biomassa is het subthema bio-economie relevant.

Een tweede lijn hierbinnen is de transitie naar duurzame energievoorziening. De ambities van de provincies hebben betrekking op het verduurzamen van de energievoorziening, met als inzet het leveren van een substantiële bijdrage aan de opwekking op nationaal niveau van 14% duurzame energie in 2020 en 16% in 2023. Dit betekent o.a. inzet op slimme energienetwerken, schone(r) vervoer en experimenten/innovaties. Een derde lijn betreft wateropgaven en watertechnologie, waarbij via innovatieve benaderingen duurzaam watermanagement een bijdrage kan leveren aan circulaire economie. Het prôritaire thema 'transitie naar circulaire economie' heeft dus zowel relaties met de thema's energie, water, milieu als duurzaamheid.

In Europa staat circulaire economie hoog op de agenda. Daarom kan er in Europees verband juist op het gebied van circulaire en bio-economie de komende jaren veel gedaan worden. Energie is altijd al een belangrijk thema geweest in Europa. In het begin werden afspraken gemaakt over een interne markt voor kolen en staal. Nu zijn er op de Europese agenda vier lijnen uitgezet met betrekking tot de uitvoering van de kaderstrategie voor energie en beleid betreffende klimaatadaptatie en –mitigatie:

- vorming van een volledig geïntegreerde Europese energiemarkt;
- het verbeteren van energie-efficiënte als bijdrage aan de matiging van de energievraag;
- het koolstofarm maken van de economie;
- en onderzoek, innovatie en concurrentievermogen.

Binnen dit kader zijn er door de Europese Commissie harde eisen gesteld aan de lidstaten om duurzame energietransitie te verwezenlijken. De implementatie hiervan ligt vaak bij de regio's, zodat ook Zuid-Holland hieraan een duidelijke bijdrage zal moeten leveren.

4.1 Circulaire economie en bio-economie

Voor Zuid-Holland is een integrale aanpak voor circulaire economie van belang, waarin de link wordt gelegd met onder andere bio-economie, energie, water en voedsel. Inzet hierbij is een 'roadmap' voor circulaire en bio-economie inclusief op elkaar afgestemde maatregelen om de industrie en bedrijvigheid te stimuleren. Daarbij kan gedacht worden aan het formuleren van kwantitatieve ambities, zoals deze zijn vastgesteld voor duurzame energie, en meer uniforme regelgeving voor subsidies op biomassa.

Daarnaast wordt ingezet op het formuleren van een Europese waardenstrategie voor bio-economie en het ontwikkelen van duurzaamheidscriteria en certificering voor een optimaal aanbod van en vraag naar

biomassa. Het Vanguard Initiative is voor Zuid-Holland een belangrijk netwerk om bovenstaande ambities te verwezenlijken. Zuid-Holland is als Regio Randstadpartner, samen met Lombardije, trekker van de Bioeconomy Pilot binnen het Vanguard Initiative.

4.2 Energietransitie in Europa

Zuid-Holland stimuleert het gebruik van duurzame energiebronnen, zoals warmte en wind. De doelstelling is om in 2020 14% van het totale energiegebruik in de provincie op te wekken uit hernieuwbare bronnen. Als vervolg hierop is de provincie Zuid-Holland initiatiefnemer van het samenwerkingsverband Warmte-Koude Zuid-Holland. Hierin werken 25 partijen – overheden, (energie)bedrijven, banken en netbeheerders – gezamenlijk aan het benutten van aard- en restwarmte uit het havengebied.

Zuid-Holland is een gebied dat bij uitstek geschikt is voor de aanleg van een warmtesysteem. De vraag naar warmte is groot, niet alleen in de steden, maar ook voor de glastuinbouw. Het aanbod van restwarmte en het aardwarmtepotentieel is in deze regio eveneens groot. Een eerste globale verkenning laat zien dat de realisatie van het warmtenet aanzienlijke emissiereductie voor NO_x en CO₂ oplevert. Hiermee loopt Zuid-Holland in Nederland voorop met werken aan een transitie van gebruik van aardgas naar benutting van duurzame warmte en restwarmte uit de industrie ('warmterotonde').

Regionale warmtenetten zijn elders in Europa al aanwezig, maar de gevolgde aanpak in Zuid-Holland is in enkele opzichten ook voor de EU bijzonder:

- De warmterotonde is een publiek-private samenwerking;
- De warmterotonde streeft naar een open warmtenet en warmtemarkt met een groot aantal warmteaanbieders en -vragers;
- De warmterotonde zal het ontwikkelen van innovatieve toepassingen faciliteren, bijvoorbeeld zeer diepe geothermie, energieopslag en warmtecascade.

Het is van belang aan te haken bij discussies op EU niveau in verband met de gewenste opzet van de warmterotonde als een open net. Ook biedt Europa de nodige kansen voor de financiering van onze energie opgave. Het is een van de centrale doelstellingen binnen 'Kansen voor West', waar wordt gewerkt aan een revolverend fonds voor energie. Ook andere programma's als Horizon2020 en de Europese Investeringsbank zijn relevant bij de financiering van onze opgave.

Van 30 november tot 11 december 2015 vindt de 21^e 'Conference of the Parties (COP21)' plaats in Parijs. Tijdens COP21 zullen afspraken gemaakt worden over een nieuw juridisch bindend protocol ('Paris agreement'). De EU heeft als inzet een emissiereductie van 40% in 2030 t.o.v. 1990 en streeft ernaar dat in het protocol een lange termijn ambitie van maximaal 2 graden temperatuurstijging wordt vastgelegd. Inzet van de EU is ook het maken van bindende afspraken op het gebied van klimaatadaptatie en financiering. De in Parijs te maken afspraken vormen het kader voor de in 2016 door de Europese Commissie in te dienen voorstellen voor wetgeving, waarmee uitvoering wordt gegeven aan de in de Intended Nationally Determined Contribution (INDC) vastgelegde ambities.

4.3 Innovatieve oplossingen op snijvlak water en energie

Innovaties op het snijvlak van deltatechnologie en energie bieden kansen om gelijktijdig een bijdrage te leveren aan wateropgaven en duurzame energieopwekking. Deze innovaties lopen aan tegen regelgeving op verschillende niveaus (Europa, Rijk en regio) en verschillende beleidsterreinen. Door in eigen land voorbeeldprojecten te realiseren, kan een sterke uitgangspositie worden gecreëerd op groeimarkten. Vanuit het European Innovation Partnership on Water (EIP Water) wordt gewerkt aan voorbeeldcases die bijdragen aan het wegnemen van barrières in Europese en nationale regelgeving, het ontwikkelen van nieuwe vormen van publiek-private samenwerking en het ontwikkelen van nieuwe financieringsmodellen. In

Zuid-Holland wordt ingezet op diverse innovaties zoals de Blue Energy centrale in Katwijk en de Getijdecentrale in de Brouwersdam. Via dergelijke projecten kan de regio economische kansen verzilveren en een bijdrage leveren aan een duurzame water- en energievoorziening.

4.4 Strategische partners

Energie en bio-economie vormen voor alle provincies een belangrijk thema. Er is dus zowel in IPO-verband als in HNP-verband samenwerking op dit gebied. Doel hiervan is het laten zien van goede voorbeelden en het gezamenlijk optrekken om de nationale en Europese doelstellingen te halen.

Zuid-Holland is daarnaast als Randstadregio lid van het Vanguard Initiative, en samen met Lombardije leidende regio van de Bioeconomy Pilot. Ook zit de provincie Zuid-Holland samen met Noord-Brabant en Zeeland als partner in het triple-helix cluster Biobased Delta. De Biobased Delta is een Europese biobased topregio en heeft een sterke Europese branding. De Economische Programmaraad Zuidvleugel ondersteunt 'The Green Village'. The Green Village is een proeftuin voor toekomstige en paradigma-veranderende systeeminnovaties op het vlak van energie. Op het terrein van de voormalige bouwkunde faculteit op de TUD Campus werken bedrijven samen met de TUD aan een energiesysteem van de toekomst.

Voor water (in een aantal gevallen in combinatie met energie) worden Europese netwerken en samenwerking met regio's ingezet.

Zuinig met schaarse hulpbronnen: transitie naar circulaire economie

Wat willen we bereiken?	Hoe willen we dit bereiken?			2016
	Beïnvloeding	Subsidie	Netwerken	
<p>1. Circulaire economie en bio-economie</p> <p>Operationele doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Integrale aanpak beleid circulaire economie - Bioeconomy Pilot binnen het Vanguard Initiative uitwerken en tot stand brengen met partnerregio's <p>Dit initiatief van de provincie Zuid-Holland overlapt met de Bouwstenen van de Regio Randstadstrategie en is medio 2015 formeel bekrachtigd als pilot binnen het Vanguard netwerk. Zuid-Holland is thans als Randstadregio lid van het Vanguard Initiative en trekker van de Bioeconomy Pilot, samen met Lombardije. Momenteel wordt nagedacht over het opzetten van een ambtelijke 'stuurgroep' met meerdere regio's die een actievere rol willen spelen in de pilot Inzet van Zuid-Holland is om vanuit de Biobased Delta agenda een samenwerking met de sterke industriële regio's op te zetten. Een van de projecten betreft de verwaarding van Lignocellulose (houtsoortige biomassa) als grondstof voor de chemische industrie.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wegnemen belemmering regelgeving 	<p>Beïnvloeding Europese agenda circulaire en bio-economie heeft al plaatsgevonden met betrekking tot het Rijk, de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland in Brussel, de Europese Commissie en het Europees Parlement.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Middels de Bioeconomy Pilot wordt gericht op een betere Eurregionale samenwerking om te komen tot 'Joint Demonstration cases' (interregionale projecten vanuit bedrijfsleven). De Europese Commissie wordt ambtelijk betrokken bij de ontwikkeling van de Bioeconomy Pilot. De Commissie volgt de Vanguard ontwikkelingen op de voet, aangezien ze het ziet als een goede manier van samenwerking op basis van Slimme Specialisatie Strategieën (S3). - Wegnemen belemmeringen mestwetgeving ten behoeve van de toepassing van insectenkweek voor de voedselketen en ten behoeve van het sluiten van kringlopen in relatie tot toepassingsmogelijkheden van digestaat; - Wegnemen belemmeringen rond het aanbesteden en inkopen van 'streekproducten, voedsel-van-dichtbij, korte ketens'; - Benadrukken dat regio's een belangrijke rol spelen bij 'upstream' onderzoek en innovatie, basisvoorzieningen en de onderzoeksinfrastructuur van regionale clusters. 	<ul style="list-style-type: none"> - Financieel instrumentarium voorbereiden, benutten en inzetten voor aan de circulaire en bio-economie gerelateerde innovatieprojecten en groei van bedrijven (o.a. via EFRO, Interreg, Horizon 2020, EIB en/of via het ESFI-traject (Juncker plan), POP 3, KIC Raw Materials en IQ). - De KIC Raw Materials heeft een bio-economie dimensie en is van start gaan in 2015. TNO, universiteit Delft, Leiden zijn lid van het consortium dat de KIC Raw Materials mag gaan uitvoeren. - Het is van belang om als PZH (Biobased Delta/ Innovation Quarter) te bezien, hoe via de te verwachten actielijnen en calls de initiatieven kunnen neerslaan in de regio. - Vanuit de EPZ werken we mee aan de verdere uitwerking van de regionale investeringsstrategie. De investeringsprojecten die vanuit de EPZ actielijnen opkomen, werken we volgens deze aanpak uit. Inzet is om in het najaar een set van concrete investeringsprojecten op te leveren waar we met elkaar voor gaan en die ook te presenteren aan nationale stakeholders. - Daarnaast is Zuid-Holland ook partner in twee Interreg Europe aanvragen ten behoeve van interregionale samenwerking op het gebied van Biobased Economy (Vanguard -S34GROWTH & SmartPilots). 	<ul style="list-style-type: none"> - Middels een bottom up mapping proces wordt onderzocht op welke domeinen binnen de Bioeconomy kan worden samengewerkt. - De regio's wordt expliciet verzocht hun Bioeconomie clusters te betrekken bij de pilot, zodat de business agenda op tafel komt. - Ook zal door het Vanguard Initiative een Matchmaking Event worden georganiseerd. - Bioeconomy Pilot binnen het Vanguard Initiative uitwerken en tot stand brengen met partnerregio's. 	<ul style="list-style-type: none"> - Eind 2015 wordt de nieuwe strategie verwacht. - Start 'Joint Demonstration cases' - Biobased Matchmaking Event februari 2016
<p>2. Stimuleren gebruik duurzame energiebronnen</p> <p>Operationeel doel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Breder toepassen warmterotonde <p>Op dit moment is Zuid-Holland de warmste van Nederland t.a.v. warmte die vrijkomt bij de verschillende productieprocessen. Een passende oplossing is de warmterotonde als een kringloop waarbij rest/afvalwarmte wordt opgevangen en hergebruikt voor de verwarming van gebouwen en kassen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Het is van belang aan te haken bij discussies op EU-niveau in verband met de gewenste opzet van de warmterotonde als een open net. Dit is ook van belang voor de beleidsthema's Greenports/Agrofood en Slimme, veilige stedelijke regio. - Daarnaast is het belangrijk aan te sluiten bij de discussie over de invulling van de Energy Union en onze best practices in te brengen. 	<p>Voor het project Warmterotonde is financiering aangevraagd in het kader van het Investeringsplan Juncker.</p> <p>Zuid-Holland is partner (zomer 2015) in een Horizon 2020 aanvraag door TNO voor energieopslag, in relatie tot de warmterotonde.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Verschillende netwerken kunnen worden gebruikt om onze best practices naar voren en verder te brengen. Onder anderen de CPMR, PURPLE of Metrex. - Met Lombardije is een convenant over klimaat en energie aangegaan. 	<ul style="list-style-type: none"> - Besluit financiering Warmterotonde; - Uitwerking convenant met Lombardije.
<p>3. Strategisch doel: innovatieve oplossingen wateropgaven en energie</p> <p>Operationele doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Blue Energy Centrale Katwijk <p>Bij een 'Blue Energy'-centrale wordt elektriciteit opgewekt uit het spanningsverschil dat ontstaat bij het samenkomen van zoet- en zout water. Dit project heeft rechtstreeks te maken met de energietransitie en wordt gestimuleerd door het Rijk en door Europa.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brouwersdam Grevelingen <p>In triple helix-verband opgezet project dat gesteund met Europese fondsen duurzame energie kan opwekken ('tidal testing centre') en daarmee de biodiversiteit en natuurrecreatiemogelijkheden in de regio verbetert.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inzet EIP's <p>Via de Europese Innovatie Partnerships (EIP's) inzetten op innovatiepartnerschap betreffende grondstoffen en toewerken naar een verdergaande samenwerking en integratie van de EIP's Water, Energie en Agri.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Beleidsbeïnvloeding EU CI via het EIP-water Action Group Energizing Sustainable Deltas en Action Group Accelerating Resource Recovery from water cycle. Binnen deze actiegroepen zal er in testcases in kaart gebracht worden tegen welke concrete barrières men oploopt bij een integrale aanpak van het duurzaam oplossen van maatschappelijke (water) problemen. 	<p>Er zijn diverse aanvragen voor subsidie voorbereid. Onder anderen voor het Tidal Test Centre (MET-certified).</p> <p>Algemeen geldt dat na wordt gegaan in hoeverre Europese middelen kunnen worden aangezet voor innovatieve projecten watertechnologie en energie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Convenant Blue Energy: Hoogheemraadschap van Rijnland, Holland Rijnland en Gemeente Katwijk - PP samenwerking Brouwersdam - Uitbreiden en verbreden van de sterke uitgangspositie van de watersector in Nederland en Europa, richting de andere sectoren (EIP-agri en energie) - Verwerven van een positie op groeimarkten: Innovatie is cruciaal voor verdere reductie van de kostprijs van de energietechnologieën van de toekomst. De Nederlandse maakindustrie heeft kansen om posities te verwerven op deze groeimarkten. Voortzetting van de aanpak van de topsector Energie evenals de samenwerking met andere topsectoren (zoals Water en Agro). 	<p>Besluit subsidie Tidal Test Centre</p> <p>Jaarconferentie EIP Water in Leeuwarden (februari 2016)</p>

5. Naar een innovatieve en duurzame voedselvoorziening

De Zuid-Hollandse land- en tuinbouw heeft zich ontwikkeld tot een mondiale speler op het gebied van voedsel, bloemen en planten met bijbehorende verwerkende industrie, handel, logistiek en kennisontwikkeling. Via de met Europese middelen gefinancierde programma's 'Kansen voor West II' en 'POP3' (Plattelandsontwikkelingsprogramma) investeert de provincie in versterking en verduurzaming van de Zuid-Hollandse land- en tuinbouw. Beide programma's kennen een looptijd van 2014 tot 2020. De eerste stappen richting de volgende programmaperiode na 2020 worden de komende jaren gezet.

Daarnaast is de positie van boeren in Europa een hot item. Ook de positie van de greenports in Zuid-Holland staat onder druk. Door de slechte financiële omstandigheden is er op dit moment te weinig vernieuwingscapaciteit om maatschappelijke uitdagingen op het gebied van energie, milieu en water grootschalig op te pakken. De komende jaren is innovatie en vernieuwing op het gebied van agrofood een belangrijke opgave in Europa. Daarmee liggen daar ook kansen om de positie van de Zuid-Hollandse boer te verbeteren.

Tegelijkertijd zijn er onderdelen van de sector die goed presteren. Deze bedrijven zorgen voor vernieuwing in termen van product, productiewijze en marketing. Kansen liggen er op het gebied van nieuwe producten, integratie van het productiesysteem van de tuinbouw met andere sectoren (circulaire economie/cross overs), en nieuwe technologieën waarbij de greenports zich ontwikkelen als leveranciers van hoogwaardige grondstoffen voor de bio-economie.

5.1 Een betere positionering van de land- en tuinbouw in Brussel

De tuinbouw vervult een cruciale rol bij maatschappelijke uitdagingen op het gebied van voedselveiligheid, voedselzekerheid, duurzame energie en bio-economie. Uitdagingen die in Europa hoog op de agenda staan. De sector staat voor grote opgaven, maar haar positie in de Europese beleidsontwikkeling is geen sterke. Momenteel wordt er wel gesproken in Europa over de toekomst van de tuinbouwsector, maar het verbeteren van de Europese wet- en regelgeving is essentieel. De tuinbouwsector is een belangrijke schakel in het cluster gericht op de internationale handels- en draaischijffunctie van sierteelt- en voedselproducten en hierdoor van groot belang voor de internationale concurrentiepositie van Europa.

De maatschappelijke opgave om voldoende voedsel te produceren van betrouwbare kwaliteit, is van alle tijden. De Zuid-Hollandse greenports lenen zich uitstekend voor het controleren van het gehele productieproces, waar de omstandigheden constant zijn en de kwaliteit dus ook gegarandeerd kan worden. Toch strookt de Europese wet- en regelgeving niet helemaal met het duurzaam produceren in greenports; de Zuid-Hollandse lobby richt zich dan ook de beïnvloeding hiervan. De komende periode staat regelgeving die relevant is voor de tuinbouwsector op het programma, zoals het keurmerk 'biologisch' of 'organic', nieuwe richtlijnen ten aanzien van biologisch telen en 'Genetically Modified Organisms' regelgeving.

De aanscherping van de emissiereductiedoelstelling voor broeikasgassen (CO₂) is buitengewoon belangrijk voor de tuinbouw. Door middel van projecten op het gebied van geothermie, warmtenetten en warmte uitwisseling kan de tuinbouw haar emissies reduceren en minder afhankelijk worden van gas. Ook heeft de sector een breed pakket aan gewasbeschermingsmiddelen nodig om resistentie tegen te gaan, inclusief

Slimmer: Innovatief de positie van de Zuid-Hollandse greenports en landbouw verbeteren en consolideren

Schoner: Huidige processen verduurzamen, afvalstoffen en water hergebruiken

Sterker: Samen met Europese regio's in netwerken wet- en regelgeving beïnvloeden ten

biologische bestrijding. Innovatie op dit gebied is nodig om gewasbeschermingsmiddelen, waarvan de toepassing om milieuredenen wordt beperkt of verboden, te vervangen.

5.2 Grondgebonden landbouw en voedsel

Grondgebonden landbouw en voedselvoorziening zijn de afgelopen decennia steeds internationaler geworden. Ondanks grote verbeteringen is de grondgebonden landbouw nog niet duurzaam. De landbouw draagt immers bij aan mondiale, regionale en lokale problemen (emissie van broeikasgassen, vermesting, afname biodiversiteit, bodemdaling, kwaliteit van het landschap, kwaliteit van het oppervlaktewater). Tevens zijn er problemen op het gebied van dierenwelzijn en risico's voor de volksgezondheid.

De ambitie van Zuid-Holland is het realiseren van 'een sprong naar een duurzame landbouw'. De provincie is hiervoor samen met partners in 2014 een strategische verkenning gestart. In het voorjaar van 2015 is als tussenstap in deze verkenning een discussiedocument opgesteld. In het voorjaar van 2016 zal de provincie een ambitedocument vaststellen. In het discussiedocument zijn de volgende thema's benoemd waar versterkte inzet voor verduurzaming nodig en haalbaar is: het realiseren van een kringlooeconomie in veehouderij en akkerbouw (beperking van het gebruik van grondstoffen); het stimuleren van regionale voedselketens (producent – consument); de integratie van biodiversiteit als normaal onderdeel van de bedrijfsvoering (zonder subsidie); en de ontwikkeling van een nieuw samenhangend innovatieprogramma voor de sector (proeftuinen voor duurzame landbouw).

Gemeenschappelijk landbouw beleid

Het plattelandontwikkelingsprogramma (POP3) 2015-2020 is vormgegeven. Dit programma is gericht op duurzame en innovatieve landbouw met gesloten kringlopen en korte (voedsel) ketens en betere milieu-, bodem-, water, natuur- en omgevingskwaliteit. De komende jaren zullen we de fondsen verbonden aan het POP inzetten in hieraan verbonden projecten. Daarnaast moet er nagedacht worden over het nieuwe programma na 2020. Dit in relatie met de discussie rondom andere cohesiefondsen.

Kaderrichtlijn Water

Er is een belangrijke relatie tussen de kwaliteit van ons oppervlakte- en grondwater en de land- en tuinbouw. Op veel locaties wordt nog niet voldaan aan de normen die voortvloeien uit de Kaderrichtlijn Water. De Europese Commissie heeft in de beoordeling van het stroomgebiedsbeheerplan aangegeven dat Nederland meer aandacht moet besteden aan diffuse emissies, met name aan nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en nieuwe stoffen. De greenports en de grondgebonden landbouw zullen de komende jaren verdere stappen moeten zetten op weg naar verduurzaming. Met steun uit het Europees fonds voor regionale ontwikkeling (EFRO) zijn innovaties, zoals betere zuiveringstechnieken en het concept 'emissieloos telen', verder ontwikkeld. Daardoor kunnen de greenports verder verduurzamen. Deze innovaties bieden ook kansen voor de Zuid-Hollandse economie in de vorm van export van kennis en nieuwe technieken. Een andere belangrijke opgave voor de komende jaren is de beleidsbeïnvloeding met betrekking tot het conflict tussen EU-regelgeving (KRW en Natura 2000) en een aanpassing van het principe 'one out, all out'.

5.3 Strategische partners

Zuid-Holland speelt een actieve rol in Europese netwerken die bijdragen aan de realisatie van een moderne, duurzame en innovatieve land- en tuinbouw. Daartoe worden verschillende activiteiten ondernomen, waaronder participatie in het ERIAFF-netwerk en het EIP-Water en het EIP-Agri. Binnen deze netwerken wordt gewerkt aan de profilering en ontwikkeling van de Europese land- en tuinbouwsector. Daartoe worden kennis, ervaringen en knelpunten uitgewisseld tussen Europese tuinbouwregio's. De netwerken worden aangewend om contact te onderhouden met de Europese Commissie en Europees beleid te beïnvloeden. Daarnaast wordt gestreefd om met partners binnen het netwerk te komen tot

aanvragen voor Europese fondsen. Naast de deelname in bestaande netwerken wordt de mogelijkheid onderzocht om te komen tot een netwerk van Europese regio's. Zoals aangegeven is de tuinbouwsector voornamelijk geconcentreerd in de stedelijke omgeving van de Randstad en legt de sector duidelijk verbindingen met andere sectoren. Binnen de Regio Randstad wordt samengewerkt met de provincie Noord-Holland in de Projectgroep Europa Aanpak Greenports. Naast de provincies nemen vertegenwoordigers van de regionale greenports in deze provincies hieraan deel.

Met de Metropoolregio Den Haag-Rotterdam en de metropoolregio Amsterdam werken we samen aan de voedselstrategie. Via het netwerk PURPLE werken we aan een project over de verbinding tussen landbouw en de stad.

De mogelijkheden tot beïnvloeding liggen in een actieve rol in Europese netwerken, gericht op en gelieerd aan de tuinbouw. In de netwerken wordt vooral gewerkt aan de verdere ontwikkeling van de tuinbouwsector. Daarom wordt er kennis en ervaring gedeeld en de knelpunten besproken. De netwerken worden gebruikt om Europees beleid te beïnvloeden bij de Europese Commissie en het Europees Parlement. Ook zoekt men partners binnen de netwerken om aanvragen te doen bij Europese fondsen. De provincies hebben een faciliterende rol met betrekking tot de zichtbaarheid van de tuinbouwsector in Europa. De samenwerking met de greenports is van groot belang als onderdeel van het ruimtelijk-economisch dossier. Regio Randstad is leidend in duurzame innovatie van voedselproductie en sierteelt onder glas. De Randstad is bij uitstek het schaalniveau om aandacht voor de tuinbouwsector in Brussel te vragen.

Naar een innovatieve en duurzame voedselvoorziening

Wat willen we bereiken?	Hoe willen we dit bereiken?			2016
	Beïnvloeding	Subsidie	Netwerken	
<p>1. Een betere positionering van de land- en tuinbouw in Brussel</p> <p>Strategische doel: Samen met partners van de provincie moet onze inzet bepaald worden. Hierbij moet specifieke aandacht gegeneerd worden voor de positie van de tuinbouw, die momenteel vooral als industrie wordt beschouwd in Europa.</p> <p>Operationele doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Een Europees milieu- en klimaatbeleid wat de sector stimuleert richting een duurzame productie - EU-milieubeleidsdossiers met invloed op de land- en tuinbouw: EU energie- en klimaatbeleid 2030 - Gewasbeschermingsmiddelen, waarvan de toepassing vanwege milieuredenen wordt beperkt of verboden, vervangen 	<ul style="list-style-type: none"> - Wet- en regelgeving rondom duurzaam produceren in greenports - nieuwe richtlijnen ten aanzien van biologisch telen en 'Genetically Modified Organisms' regelgeving 	<ul style="list-style-type: none"> - Versterken en verder uitbouwen van het leer- en handelingsvermogen van bestaande en nieuwe netwerken, zoals het netwerk functionele agrobiodiversiteit Hoeksche Waard, door deelname aan Europese (onderzoeks)projecten (Horizon 2020) - Benutting Europees regionaal en onderzoeksbeleid: deelname aan Interreg/Horizon2020-projecten <p>Uitvoering:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kansen voor West II (Greenports en de paludicultuur). - Innovatie gewasbeschermingsmiddelen (Horizon 2020). 	<ul style="list-style-type: none"> - ERIAFF en PURPLE (netwerken op het gebied van agrofood) - Nederlandse kennisinstellingen - EIP Agri inzetten of beïnvloeden, inclusief beïnvloeden DG AGRI - Samenwerking met topsector tuinbouw en door het ondersteunen van innovaties in de netwerken rond het Veenweiden Innovatiecentrum 	<ul style="list-style-type: none"> - Conferentie ERIAFF - EIP Agri
<p>2. Grondgebonden landbouw in Zuid-Holland</p> <p>Operationele doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Een Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) - Bevorderen van economische en duurzame ontwikkeling van land- en tuinbouw rekening houdend met de specifieke context en omstandigheden van de provincie Zuid-Holland. Samen met partners inspelen op nieuwe maatschappelijke uitdagingen, zoals de achteruitgang van de bodemvruchtbaarheid. Daarnaast inspelen op uitdagingen vanwege voedselkwaliteit, biodiversiteit en dierenwelzijn - Verbeteren leefbaarheid van het veenweidegebied, vitaliteit van het gebied, tegengaan bodemdaling, efficiënt watergebruik, efficiënt omgaan met nutriënten en op een duurzame manier opereren, opdat de natuur zo min mogelijk geschonden wordt - Kaderrichtlijn water: stroomgebiedsplan 2016-2021 en voorbereiding stroomgebiedsplan 2022-2027 	<ul style="list-style-type: none"> - Mid-term review Gemeenschappelijk Landbouwbeleid in 2017 - Beïnvloeding traject Toekomst Gemeenschappelijk Landbouwbeleid na 2021 - Voorbereiding structuurfondsenprogramma 2021-2027 - Het conflict tussen EU-regelgeving (KRW en Natura 2000) en het principe 'one out, all out' in de KRW - Agenderen problematiek 'one out, all out'-principe van de KRW 	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoering Gemeenschappelijk Landbouwbeleid: Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3, gericht op duurzame en innovatieve landbouw met gesloten kringlopen en korte (voedsel)ketens en betere milieu-, bodem-, water-, natuur- en omgevingskwaliteit) 	<ul style="list-style-type: none"> - Beïnvloeden DG ENV, Clima, Energy, onder andere via samenwerking met het Ministerie van EZ - Actieve netwerken van innovatieve agrarisch ondernemers en ketenpartijen 	<ul style="list-style-type: none"> - Stroomgebiedsplan 2016-2020 - POP3

6. Verbonden met Europa: mobiliteit en duurzaam transport

Zuid-Holland is een economisch sterke regio en vormt voor goederen en logistiek de ‘gateway to Europe’. De regio staat op de tiende plaats in de Regional Competitiveness Index van de EU en speelt een onderscheidende rol in de wereld. Zuid-Holland profileert zich op het terrein van de grote mondiale maatschappelijke opgaven: veiligheid, gezondheid, voedsel, slim transport, watertechnologie, vrede en recht. Met drie gerenommeerde universiteiten, de grootste haven van Europa en een keur aan internationale organisaties, kennisinstellingen, hoofdkantoren en innovatieve bedrijven van tuinbouw tot de maritieme sector, vormt Zuid-Holland een belangrijk knooppunt van goederentransport, kennis- en personenverkeer.

***Slimmer:** Innovatieve oplossingen om het vervoer in de regio en de bereikbaarheid van de regio te verbeteren*

***Schoner:** Grootschaliger inzetten van waterstofbussen, versvervoer via zuinige treinen en meer vervoer via de binnenvaart*

***Sterker:** Door in Europa (nieuwe) kansen in kaart brengen en in bestaande projecten en netwerken voorop te lopen (bijv. CLINSH)*

6.1 Snelle verbondenheid en mobiliteit

Economisch sterke regio's hebben goede bereikbaarheid en onderlinge verbinding met andere Europese regio's nodig. Het gaat daarbij niet alleen om transport van goederen (doorvoer via mainport en producten van de eigen maakindustrie, zoals de greenports), maar ook om vervoer van personen voor handels-, kennis- en arbeidsmarktrelaties.

Versterken van de concurrentiekracht van Zuid-Holland

In het hoofdlijnenakkoord wordt het belang erkend van een goede bereikbaarheid van de regio om de concurrentiepositie van Zuid-Holland te verbeteren en economische groei te stimuleren. Met het oog op vrachtvervoer (Zuid-Holland als ‘gateway to Europe’) zien we concurrenten die nu nog achter ons liggen echter forse inhaalslagen maken (zoals Hamburg, Antwerpen en Genua). Stilzitten is geen optie. Daarom is er onder andere de ‘gateway to Europe’-strategie: zo optimaal, schoon en snel mogelijk goederen vanuit de haven en daarin liggende logistieke en handelsknopen naar het Europese achterland krijgen (en vice versa). De verdere doorontwikkeling van de corridors naar het Oosten zijn hiervoor belangrijk (langs Betuweroute, Lek en Rijn) en het Zuiden (via Brabant, Limburg, België naar Middellandse Zeegebied). Het versoepelen van grensoverschrijdend vervoer en het beter benutten van bestaande lijnen kan veel winst opleveren. De EU heeft dit in 2011 erkend in het witboek ‘Roadmap to a single EU transport Area’. Ook wat betreft versproducten zijn vernieuwde vervoersconcepten nodig.

Om een goede bereikbaarheid van de regio Zuid-Holland te kunnen waarborgen, dienen technische systemen geïntegreerd en op elkaar afgestemd te zijn. Dit wordt ook wel interoperabiliteit genoemd. Interoperabiliteit in het transport heeft voornamelijk betrekking op de financiële en juridische systemen (ticketing, prijsbeleid, vignetten, milieubeperkingen, douanefaciliteiten, etc.). In nauwe samenspraak met het Zuid-Hollandse bedrijfsleven kunnen knelpunten worden geïdentificeerd en op de internationale agenda worden gezet.

Innovatie in transport op het gebied van duurzaamheid en technologie met partners

De provincie Zuid-Holland heeft al hoogwaardige regionale netwerken voor goederenvervoer, personenverkeer en openbaar vervoer. Toch loopt Zuid-Holland achter wat betreft personenvervoer ten opzichte van concurrerende regio's, zowel in de regio zelf als in verbinding via spoor en lucht met andere regio's. Om ervoor te zorgen dat Zuid-Holland toch concurrerend kan blijven, is verdichting, samenwerking en goede connectiviteit op verschillende niveaus nodig om agglomeratievoordelen te creëren. Daarom zet

de provincie de komende jaren in op het oppakken van infrastructurele knelpunten, verbeteren van verkeersveiligheid, naast de aanleg van geplande infrastructuur. Het bestuurlijk MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport) overleg met het rijk en de eigen inzet van het MPI (Meerjaren Programma Infrastructuur) blijft hier op gericht. Daarnaast bieden marktpartijen nieuwe oplossingen voor het efficiënter inrichten van de gehele mobiliteitsketen. Dit heeft niet alleen betrekking op de connectiviteit en bereikbaarheid tussen en binnen de grote steden, maar ook in de landelijke gebieden, zoals het oplossen van de bekende 'last mile'.

Tenslotte worden op dit moment op de mogelijkheden tot het opstarten van een Knowledge and Innovation Community Urban Mobility verkend. Deze KIC Urban Mobility zou uiteindelijk moeten helpen bij het zoeken naar slimme en innovatieve oplossingen om duurzame stedelijke mobiliteit te kunnen realiseren. Samen met de Metropoolregio Den Haag-Rotterdam kan worden gezocht naar mogelijkheden om te participeren in deze KIC.

6.2 Transitie naar schoon en slim transport

Tussen de economische belangen van de 'gateway to Europe' en een schoon milieu bestaat een zekere spanning. Zowel schoner vrachtverkeer en goederentransport als schoner personenvervoer kan een grote bijdrage leveren aan het oplossen van luchtvervuiling.

Stimuleren van duurzame binnenvaart

Het vervoer schoon krijgen om zo de lucht- en de leefomgevingskwaliteit bij de havens en de waterwegen te verbeteren, is een urgente zaak. De Europese emissienormen voor lucht, geluid en externe veiligheid bepalen de ontwikkelruimte. In 2015 moeten de luchtkwaliteitsknelpunten, ook in de grote steden, opgelost zijn. Voor fijnstof, zwaveldioxide en ozon wordt verwacht dat er door toenemend bronbeleid in de toekomst geen overschrijdingen van grenswaarden meer zijn. Het schoon krijgen van de binnenvaart is inmiddels in gang gezet met het project CLINSH. Daarnaast worden in het goederentransport verdergaande mogelijkheden onderzocht om versproducten via het spoor te vervoeren (de zogenaamde Verstrein), om zo de corridor te verduurzamen.

Tevens kan worden aangehaakt bij de discussie over een nieuwe brandstofvisie zoals die momenteel binnen Europa en met het Ministerie van I&M loopt.

Stimuleren van duurzaam openbaar vervoer

Ook in het openbaar vervoer kan de energietransitie niet uitblijven. Nieuwe, innovatieve oplossingen zijn van even groot belang als in het goederentransport en vrachtverkeer. De uitstoot van fijnstof en geluid kan verminderd worden door te investeren in intelligente (OV-)netten. Hierdoor verbetert het leefklimaat in de stad. Innovatieve vormen van openbaar vervoer kunnen echter ook hun intrede doen in de landelijke gebieden. Zo worden er bijvoorbeeld op kleine schaal waterstofstobussen ingezet. Wanneer de kansen voor waterstof, groen gas en elektriciteit als brandstof verder worden benut, is dat per saldo gunstig voor het milieu. Door de groei van het stedelijk netwerk in de Randstad is er een groeiende vraag naar meer OV en snelle verbindingen tussen steden.

Weginfrastructuur: duurzaamheid en technologie met partners

Binnen aanleg, beheer en onderhoud van de weginfrastructuur hebben wij de ambitie om voorloper te zijn op het gebied van energiebesparing en duurzame energieopwekking. Via innovatieve projecten willen wij proeftuin zijn voor energietransitie.

6.3 Strategische partners

De vier Randstadprovincies onderschrijven allen het belang van een goede doorstroom en bereikbaarheid voor een groeiende economie. Voor het versterken van de agglomeratiekracht van Zuid-Holland is ten eerste samenwerking met nabij gelegen stedelijke regio's binnen Nederland nodig. Door 'borrowed size' en 'borrowed qualities' kan dit worden versterkt: kwaliteiten en functies worden op deze manier 'geleend bij de burens'. Ten tweede biedt samenwerking in de Noordwest-Europese 'mega-region', bestaand uit de Randstad, Antwerpen/Brussel en het Ruhrgebied/ Zuid-Duitsland, een kans om de positie en connectiviteit van Zuid-Holland te verbeteren.

Verbonden met Europa: mobiliteit en duurzaam transport

Wat willen we bereiken?	Hoe willen we dit bereiken?			2016
	Beïnvloeding	Subsidie	Netwerken	
<p>1. Snelle verbondenheid en mobiliteit</p> <p>Strategisch doel: Een goede en snelle verbondenheid met andere regio's is een voorwaarde voor het versterken van de agglomeratiekracht van Zuid-Holland.</p> <p>Operationele doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Versterken van de concurrentiekracht van Zuid-Holland door investeren in connectiviteit <p>Om Zuid-Holland als economisch sterke regio te kunnen handhaven en stimuleren, is een goede bereikbaarheid en snelle verbinding met andere Europese regio's noodzakelijk. Dit geldt niet alleen voor goederenverkeer, maar ook voor data-, kennis-, en personenverkeer, zowel via de weg, als via spoor- en luchtverbindingen. Daarnaast dienen technische systemen geïntegreerd en op elkaar afgestemd te zijn ('interoperabiliteit')</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Agendering van de verdere uitrol van een EU HST-netwerk personen; - Via KIC Urban Mobility de diverse samenwerkingen onder de aandacht brengen; - Versterking van de toegang van internationale toplocaties Zuid Holland tot het internationale netwerk; - Versterking van positie Rotterdam The Hague Airport als zakenluchthaven van Zuid Holland; - Verbetering van toegankelijkheid OV voor de internationale reiziger; - Versterking van de goederencorridors Oost en Zuid; - Verbetering kwaliteit en integratie van internationale spoorverbindingen (met name integratie in het ICE-netwerk); - Door <i>samenwerking</i> met MRDH, PZH, TU-Delft en TNO (zelfsturende auto's/OV, energietransitie, participatie in NWO-SURF onderzoek) biedt technologische innovatie in onze regio grote kansen; - Onder andere de <i>MIRT-studie</i> 'Internationale Connectiviteit' laat zien dat de internationale treinverbindingen naar Duitsland en België verbetering behoeven; 	<ul style="list-style-type: none"> - Mogelijkheden van Trans-European Transport Networks (TEN-T) verkennen en mogelijk projecten inbrengen; - Lobby voor deelname aan KIC Urban Mobility, wat subsidiekansen vergroot; - Stimuleren van private investeringen in pijpleidinginfrastructuur; - Investeren in samenwerking (in triple helixverband) om slimme, intelligente en innovatieve OV-oplossingen te vinden. Deze oplossingen brengen de bereikbaarheid van de steden en regio's als vestigingsplaatsfactor op peil en verbeteren het leefklimaat in de stedelijke regio's. 	<ul style="list-style-type: none"> - Aansluiting zoeken bij verschillende mobiliteitsnetwerken in Brussel; - KIC Urban Mobility; - Coalitie met Rotterdam, Delft, MRDH en TNO (Triple helix), en ervoor zorgen dat er binnen anderhalf jaar een gezamenlijke openbaarvervoerkaart is; - Havenbedrijf; - Trans-European Transport Networks (TEN-T); - Versterken van het grensoverschrijdende pijpleidingennetwerk in de VNDelta; - European Grouping of Territorial Cooperation Rhine-Alpine (EGTC) ten behoeve van de corridor tussen Rotterdam en Genua via weg, spoor en water. Gelderland is hier al lid van en heeft momenteel de lead in een pilot met betrekking tot bereikbaarheid en interconnectiviteit via het spoor; - Met andere vergelijkbare regio's kennis en ervaring delen; - In POLIS en UITP participeren en kijken welke rol we daarin kunnen spelen; - Samenwerking versterken op de schaal van de mega-regio Randstad - Antwerpen/Brussel en Ruhrgebied/ Zuid-Duitsland. 	<ul style="list-style-type: none"> - KIC Urban Mobility - EGTC
<p>2. Transitie naar schoon en slim transport</p> <p>Strategisch doel: Vervoer levert een grote bijdrage aan de vervuiling van de lucht. Wanneer de kansen voor waterstof, groen gas en elektriciteit als brandstof verder worden benut, is dat per saldo gunstig voor het milieu. Door de groei van het stedelijk netwerk in de Randstad is er een groeiende vraag naar meer OV en snelle verbindingen tussen steden.</p> <p>Operationele doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren van duurzame binnenvaart <p>De provincie wil via beleid en Europese fondsen werken aan een schonere en duurzame binnenvaart.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren van duurzaam openbaar vervoer <p>Ook energietransitie in het openbaar vervoer kan niet zonder nieuwe, innovatieve oplossingen. Door te investeren in intelligente (OV-)netten verbetert het leefklimaat in de stad (minder uitstoot fijnstof en minder geluid). Het gaat dan om innovatieve vormen van kleinschalig openbaar vervoer in het stedelijke en landelijk gebied.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Weginfrastructuur: duurzaamheid en technologie met partners <p>Door innovatieve projecten op het gebied van energietransitie kan de provincie als proeftuin functioneren voor energiebesparing en duurzame energieopwekking bij aanleg, beheer en onderhoud van de weginfrastructuur. De "Weg van de energietransitie N470 en N211" is een pilot en proeftuin voor productinnovaties en samenwerking om te komen tot een weg die tijdens de onderhouds- en gebruiksfase energie bespaart en duurzaam opwekt. In de transitie naar slim, snel en duurzaam transport kan de provincie meer gebruik maken van kennis en ervaringen van andere regio's.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Meer <i>EU bronbeleid</i>: belangrijk is dat de EU Nederland ondersteunt in het halen van de luchtkwaliteitsdoelen. Het verbeteren van de volksgezondheid is één van de uitgangspunten van het Europese luchtbeleid. Een integrale benadering van de EU en consistentie met andere EU-richtlijnen is hierbij noodzakelijk. - <i>Contacten met vertegenwoordigers van het project CLINSH</i>: DG ENVI (met name luchtkwaliteit), DG MOVE en DG Health, maar ook Europarlementariërs. - Pilotproject N470 (Delft-Zoetermeer) met innovaties op het gebied van doorstroming, verlichting en zonne-energie. De N211 (Den Haag-Poeldijk) biedt kansen voor technische en samenwerkingsprojecten in de constructie, waarbij het gebruik van restwarmte prioriteit heeft. 	<p>Lead partner van het project CLINSH (Clean Inland Shipping) LIFE Call 2015, met als doelstelling schone en duurzame binnenvaart, ook in economisch opzicht.</p> <p>Mogelijkheden onderzoeken van Europese financiering van energietransitieprojecten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Het consortium CLINSH - Samenwerking rondom mobiliteit en milieu met overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen in Zuid-Holland versterken; - Via het AIR-netwerk, het CEMR (Council of European Municipalities and Regions), het Interbestuurlijk dossierteam luchtkwaliteit en via het IPO wordt gelobbyd voor de bovengenoemde doelen. Dit gebeurt ook richting het Europees Parlement. De doelen zijn verwerkt in het IPO standpunt op het gebied van luchtkwaliteit; - In verband met de Vlaams – Nederlandse Delta expert meetings over warmte, CO₂ en waterstof (in het kader van de energietransitie) - Kennisdeling en samenwerking voor duurzame weginfrastructuur. 	<ul style="list-style-type: none"> - CLINSH - Start uitvoeringsfase "weg van de energietransitie"

Tot slot

Met de vaststelling van deze notitie zijn de kaders voor onze inzet in Europa voor de komende jaren geschetst.

Op basis hiervan wordt, samen met onze partners, nadere invulling gegeven aan onze activiteiten.

Over de voortgang hiervan worden Provinciale Staten geïnformeerd via:

- een voortgangsrapportage en een vooruitblik (jaarlijks in december)
- nieuwsberichten (vier keer per jaar)
- de reguliere P&C cyclus
- het dienstreizenoverzicht (twee keer per jaar)

Daarnaast zal vanuit de beleidssectoren over relevante Europese ontwikkelingen gerapporteerd worden.

De Europa-werkgroep van Provinciale Staten zal hierbij nauw worden betrokken en tevens een belangrijke schakel vormen met de werkgroepen van de andere Randstadprovincies.

Bijlage 1. Wet- en regelgeving EU van invloed op provinciaal beleid

Wet, verordening of mededeling	Beleidsveld
KaderRichtlijn Water (<i>Framework for Community action in the field of water policy (2000/60/EC)</i>)	Oppervlaktewater, Grondwater, Drinkwater
Grondwaterrichtlijn (<i>on the protection of groundwater against pollution and deterioration (2006/118/EC)</i>)	Oppervlaktewater, Grondwater, Drinkwater
Drinkwaterrichtlijn (<i>Kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water (98/83/EG)</i>)	Oppervlaktewater, Grondwater, Drinkwater
Zwemwaterrichtlijn (<i>Beheer van de zwemwaterkwaliteit (2006/7/EG)</i>)	Oppervlaktewater, Grondwater, Drinkwater
Hoogwaterrichtlijn (<i>on the assessment and management of flood risks (2007/60/EC)</i>)	Waterveiligheid
Vogel- en Habitatrichtlijn (<i>Conservation of natural habitats and of wild fauna and flora (Natura 2000) (92/43/EEC)</i>)	Natura 2000
Nitraatrichtlijn (<i>concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources (91/676/EEC)</i>)	Water, Natuur
EU-biodiversiteitsstrategie 2020 (<i>COM (2011) 244</i>)	Natura 2000
Mededeling Groene Infrastructuur (<i>COM (2013) 249</i>)	Natura 2000
Verordening inzake steun voor plattelandsontwikkeling (POP2) (<i>(EG) nr. 1698/2005</i>)	Landbouw
Verordening tot wijziging van Verordening (EG) nr. 1698/2005 van de Raad inzake steun voor plattelandsontwikkeling uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO/POP3) (<i>COM document (2013)521</i>)	Landbouw
Broeikasgas emissies als gevolg van bodemgebruik (<i>Besluit 529/2013/EU</i>)	Oppervlaktewater, Grondwater, Drinkwater
Verordening betreffende een bewakings- en rapportagesysteem voor de uitstoot van broeikasgassen en een rapportage-mechanisme voor overige informatie op nationaal niveau en op het niveau van de unie met betrekking tot klimaatverandering, (<i>525/2013</i>)	Rijk (I&M)
Europese Adaptatiestrategie (<i>Handreiking klimaatverandering en Natura 2000, COM (2013) 216</i>)	Europa, klimaatadaptatie
Establishing an Infrastructure for Spatial Information in the European Community (INSPIRE) (<i>2007/2/EC</i>)	Milieu, RO, Water
NIEUW COM(2013)917+918+919+920: Pakket luchtkwaliteit	Milieu, luchtkwaliteit
Richtlijn betreffende de luchtkwaliteit en schonere lucht voor Europa (2008/50/EG)	Milieu, Luchtkwaliteit, RUD
Richtlijn betreffende arseen, cadmium, kwik, nikkel en polycyclische aromatische koolwaterstoffen in de lucht (2004/107/EG)	Milieu, Luchtkwaliteit, RUD
Richtlijn Nationale emissie plafonds (NEC) en Herziening	Milieu, Luchtkwaliteit, RUD
Richtlijn Industriële Emissies	Milieu, Luchtkwaliteit, RUD
Richtlijn grote stookinstallaties (2001/80)	Milieu, Luchtkwaliteit, RUD
Emissie-eisen middelgrote stookinstallaties	Milieu, Luchtkwaliteit, RUD

Richtlijn ecologisch ontwerp	Milieu, Luchtkwaliteit, RUD
Herziening van de richtlijn inzake niet voor de weg bestemde mobiele machines	Milieu, Luchtkwaliteit, RUD
Emissies uit zeescheepvaart	Milieu, Luchtkwaliteit, RUD
Richtlijn kwaliteit van brandstoffen (98/70)	Milieu, Luchtkwaliteit, RUD
Richtlijn omgevingslawaai	Milieu, Geluid, RUD
Verordening inzake de registratie en beoordeling van en de autorisatie en beperkingen ten aanzien van chemische stoffen (REACH)	Milieu, RUD
Richtlijn Milieueffectrapportage (2011/92/EU)	Milieu, RUD
Richtlijn Strategische Milieubeoordeling (2001/42)	Alle beleidsvelden
EU-richtlijnen energie-efficiëntie	Energie
EU-richtlijnen energieprestaties gebouwen	Energie
Richtlijn elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen (2001/77)	Energie
Richtlijn 2009/28/EG duurzame energie (20% hernieuwbare energiebronnen)	Energie
Richtlijn 2003/87handel in broeikasgasemissierechten	Energie
Richtlijn bevordering Warmtekrachtkoppeling (2004/8/EG)	Energie
Staatssteun verordening (1857/2006)	Alle beleidsvelden

Bijlage 2. Europese fondsen

In de Europese begrotingsperiode 2014-2020 is financiering beschikbaar die bij kan dragen aan het realiseren van de opgaven in Zuid-Holland. Onderstaand een overzicht van de belangrijkste programma's.

Kansen voor West II – (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO))

Voor het door de vier provincies en grote steden in de Randstad uitgevoerde Kansen voor West II wordt de zelfde proactieve strategie voorgesteld als in de vorige periode. Daarbij dwingen kleiner budget en groter animo wel om al bij de start van het programma kansrijke projecten in te dienen. De precieze bedragen zijn te vinden in de paragraaf Europese subsidies (Begroting). De verschillende partners binnen het programma zijn elk verantwoordelijk voor de realisatie van een deel van het budget via goede projecten. Binnen Zuid-Holland werken de provincie, Den Haag en Rotterdam samen bij de ontwikkeling van projecten vanuit de gezamenlijke strategie in het kader van de Economische Programmaraad Zuidvleugel. Bijzonder in Zuid-Holland is dat een substantieel deel van de middelen op het gebied van innovatie en energie ingezet worden via (revolverende) fondsen.

	Zuid-Holland als partner KVV (excl. Rotterdam en Den Haag)	Zuid-Holland als grondgebied (incl. Rotterdam en Den Haag)
Totaal	€ 33,78 mln.	€ 68,67 mln.
IP1 Innovatie	€ 26,79 mln.	€ 48,79 mln.
IP4 Koolstofarme economie	€ 6,99 mln.	€ 17,08 mln.
IP8 Werkgelegenheid	€ 0 mln.	€ 6,48 mln.
IP9 Sociale insluiting	€ 0 mln.	€ 11,85 mln.

ESFI - (Europees Fonds voor Strategische Investerings)

Het Europees Fonds voor Strategische Investerings (ESFI) opgericht met als doel om particuliere investeringen te stimuleren, zoals voortkomt uit het Juncker-plan. Hiertoe is €16 miljard uit de EU-begroting en €5 miljard van de Europese Investeringsbank als hefboom beschikbaar om daarmee ruim €300 miljard aan particuliere investeringen te genereren.

Interreg

Voor Interreg A Vlaanderen-Nederland geldt dat er een afspraak bestaat voor een 'enveloppe' voor Zuid-Holland van € 8 miljoen. Hiervoor is het van belang om op korte termijn kansrijke projecten uit te werken, zodat we vroegtijdig dit budget kunnen benutten. Daarnaast willen we afspraken maken met onze regionale partners om Interreg aanvragen in te dienen die het meest bijdragen aan de provinciale beleidsdoelstellingen.

Voor het Interreg '2 zeeën programma' en voor de Interreg B/C programma's is de ambitie gebaseerd op ervaringen in de lopende periode. Zuid-Holland scoort binnen Nederland gemiddeld qua gebruik van Interreg. Zuid-Holland kent traditiegetrouw een groot aantal actieve organisaties binnen Interreg, zoals de TU Delft en waterschappen. Er kan sterker worden ingezet op projecten die bijdragen aan provinciale doelen. In dat geval kunnen we onze ambitie verhogen.

POP3 – (Europees Landbouwfonds voor Plattelands Ontwikkeling (ELFPO))

Het is zaak geen kansen voor de regio te laten liggen. We stellen voor een actieve strategie in te zetten, in lijn met Kansen voor West II. Met een actieve inzet willen we deze periode het volledige potentieel aan Europese financiering voor de regio benutten om zo de provinciale doelen te realiseren. De instrumenten hiervoor zijn de Uitvoeringsregeling POP3 en de regeling voor het Agrarisch Natuurbeheer.

Uitvoeringsregeling POP-3 Zuid-Holland		Omvang subsidiepot
2.1	Trainingen, workshops, ondernemerscoaching en demonstraties	1,26 miljoen euro
	Specifiek gericht op Water internationale doelen	0,5 miljoen euro
2.2	Fysieke investeringen voor innovatie en modernisering van agrarische ondernemingen	10,9 miljoen euro
	Specifiek gericht op Water internationale doelen	0,78 miljoen euro
2.3	Fysieke investeringen verduurzaming agrarische ondernemingen van jonge landbouwers	2,74 miljoen euro
2.4	Investeringen in infrastructuur modernisering of aanpassing van landbouwbedrijven	0 euro
2.5	Niet-productieve investeringen biodiversiteit, natuur, landschap	3,66 miljoen euro
	Niet-productieve investeringen hydrologische maatregelen PAS	4,62 miljoen euro
2.6	Niet-productieve investeringen Water	9,32 miljoen euro
	Niet-productieve investeringen Water internationale doelen	10,62 miljoen euro
2.7	Samenwerken voor innovaties	1,72 miljoen euro
	Specifiek gericht op Water	0,64 miljoen euro
2.8	Samenwerken in het kader van EIP (Europees Innovatie Partnerschap)	0,2 miljoen euro
3	Leader	6,58 miljoen euro
		53,5 miljoen euro

Deze €53,5 miljoen bevat een Europese bijdrage van €26,75 (ELFPO). Daarnaast ontvangt Zuid-Holland een Europese bijdrage van €25,9 miljoen (ELFPO) in het kader van de subsidieregeling natuur en landschapsbeheer, voor het onderdeel agrarisch natuurbeheer.

Bijlage 3: Samenwerking in strategische coalities

Hieronder volgt een overzicht van relevante netwerken, platforms en projecten die in de bovenstaande tabellen zijn genoemd. Ook is in de tabellen te vinden op wat voor een manier en met wat voor een doel de provincie, al dan niet in Regio Randstad- of IPO-verband, actief is in deze strategische coalities.

Thematische Netwerken of Platforms

Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR)

CPMR is een Europees netwerk van perifere, maritieme regio's (rond de 160 regio's) dat zich richt op het beïnvloeden van Europese dossiers die een territoriale impact hebben. De grootste focus legt CPMR op sociale, economische en territoriale cohesie, een geïntegreerd maritiem beleid en op transport/toegankelijkheid. Naast deze lobbyfunctie, doet dit netwerk ook dienst als een denktank.

Binnen CPMR is Rogier van der Sande vice-voorzitter van het politiek bureau met de portefeuille 'Klimaat en Energie', waarbij hij de Nederlandse kustprovincies vertegenwoordigt. Binnen CPMR maken wij deel uit van de geografische North Sea Commission (NSC). Binnen de NSC werken de regio's rondom de Noordzee met elkaar samen. Binnen CPMR en de NSC zijn wij actief in een aantal ambtelijke werkgroepen.

Peri-urban regions platform Europe (PURPLE)

PURPLE is een Europees netwerk dat streeft naar een grotere erkenning van peri-urbane regio's (15 regio's) in Europees beleid. We nemen namens Regio Randstad deel aan dit netwerk; bestuurlijk is gedeputeerde Michiel Rijsberman van provincie Flevoland lid van de Executive Board. Dit netwerk ondersteunt onze beleidsprioriteit om een slimme, innovatieve wisselwerking te hebben tussen verstedelijkt gebied en landelijk gebied. Dit netwerk wil er aan bijdragen om de Urban Agenda breder te maken dan enkel een focus op steden. PURPLE wil de aandacht voor peri-urbane regio's in de Urban Agenda terug zien.

Air Quality Initiative of Regions (AIR)

AIR is een netwerk van 13 regio's dat zich richt op luchtkwaliteit. Wij nemen namens Regio Randstad deel aan dit netwerk. Het doel van AIR is om 'best practices' uit te wisselen en om bij te dragen aan het herzieningsproces van de Directive die gaat over luchtkwaliteit. AIR benadrukt dat de herziene Directive luchtkwaliteit ruimte moet overlaten voor de specifieke kenmerken van de regio's, dat de EU regionale emissie-reducerende maatregelen moet erkennen, dat de EU hun instrumenten verder moet inzetten om de regio's verder te assisteren in hun acties om luchtkwaliteit te verbeteren, dat de EU zich moet richten op het nemen van bronmaatregelen en dat een betere integratie nodig is tussen EU beleid over luchtkwaliteit en tussen beleid op Europees, nationaal, regionaal en lokaal niveau.

Network of European Metropolitan Regions and Areas (METREX)

METREX is een interregionaal kennisnetwerk wat een platform biedt voor uitwisseling van expertise, kennis en ervaring betreft grootstedelijke aangelegenheden. Van METREX zijn ongeveer vijftig metropoolgebieden lid. Het netwerk probeert grootstedelijke belangen en dimensies in beleid, programma's en projecten tot uitdrukking te brengen. METREX is een partner van verschillende Europese instellingen, onderzoeksbureaus, bestuurlijke organisaties en andere netwerken.

European Regions Research and Innovation Network (ERRIN)

ERRIN is een Europees netwerk opgericht in 2001, met als streven regionaal onderzoek en innovatie te versterken. Om dit te bereiken ondersteunt ERRIN de deelnemende regio's in het uitwisselen van informatie, het delen van ervaringen, de support voor projectontwikkeling en steun bij beleidsvorming. ERRIN laat zo ook de stem van de regio's in Brussel horen. ERRIN bestaat uit 14 werkgroepen waarin de contacten tussen regio's worden gelegd op verschillende beleidsterreinen, zoals de werkgroep Water, de

werkgroep Health, en de werkgroep Energy & Climate Change. De provincie Zuid-Holland wordt in ERRIN vertegenwoordigd door de Regio Randstad in Brussel.

European Regions for Innovation in Agriculture, Food and Forestry (ERIAFF)

ERIAFF vertegenwoordigt de belangen van Europese regio's die landbouw, bebouwing en de voedselindustrie hoog op de agenda hebben staan. Het netwerk wordt gecoördineerd vanuit de regiokantoren in Brussel van de verschillende deelnemende regio's en wordt geleid door Toscane. ERIAFF heeft als doel om de EIP Agricultural Productivity and Sustainability te beïnvloeden. De samenwerkende regio's stellen gemeenschappelijke standpunten vast op het gebied van Europese wet- en regelgeving en subsidies.

Networking for Urban Vitality (NUVit)

NUVit is een onderzoeksagenda waar aan de hand van praktijkervaring en case studies de uitdagingen voor urban vitality en de Europese infrastructuur uiteengezet worden. Urban vitality houdt volgens dit netwerk de integrale economische, sociale en milieu-vitaliteit. Aan de hand van zes dimensies moeten infrastructurele uitdagingen in de toekomst. Dit netwerk bestaat uit actoren uit zowel de publieke als private sector.

Council of European Municipalities and Regions (CEMR)

CEMR is een organisatie dat een platform biedt voor lokale en regionale overheidsautoriteiten uit 41 landen. Het CEMR heeft twee doelen, namelijk Europees beleid en wetgeving beïnvloeden en het aanbieden van een forum voor debat.

European Grouping of Territorial Cooperation Rhine-Alpine (EGTC)

De EGTC-netwerkorganisatie is opgericht om de regionale belangen in de ontwikkeling van de corridor tussen Rotterdam en Genua te behartigen, gezamenlijke projecten te ontwikkelen, kennis te delen en de regio's te vertegenwoordigen in het Europese proces van corridorvorming.

Vanguard Initiative

The Vanguard Initiative gaat uit van het inzetten van 'smart specialisation strategies' om zo te komen tot groei, innovatie en industriële hernieuwing. Dit doen zij door regionale, nationale en Europese beleidsniveaus aan elkaar te verbinden, samen met Europese prioriteitsregio's. Aan de hand van deze regio's worden vervolgens strategische investeringen uitgelijnd (smart specialisation). Regio Randstad speelt een actieve rol in dit platform. Samen met Lombardije leidt Regio Randstad een pilot over de biobased economy (Milaan, WorldExpo 2015). Daarnaast zit Zuid-Holland met Vlaanderen en Nordrhein-Westfalen in het zogenaamde Biobased Megacluster (ARRRA: Antwerpen, Rotterdam, Rhein-Ruhr Area).

Biobased Delta

In de Biobased Delta werken de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Zuid-Holland samen met MKB, multinationals en kennisinstellingen aan de ontwikkeling van een biobased economy. De Biobased Delta zet met buitenlandse regio's concrete uitwisselingsprogramma's op. Op dit moment zijn er al samenwerkingsverbanden met Vlaanderen, Nordrhein Westfalen, Noord-Frankrijk, Brazilië en Canada. De Biobased Delta ondersteunt ook onze missie om ons in Brussel te profileren op het thema circulaire economie.

Vlaams-Nederlandse Delta

De Vlaams-Nederlandse Delta is een samenwerkingsverband waartoe besloten is op de conferentie te Antwerpen op 16 december 2011. De provincies Antwerpen, Noord-Brabant, Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen, Zeeland en Zuid-Holland zijn lid. In goede samenwerking met de steden, zeehavens,

bedrijfsleven en kennisinstellingen willen zij projecten faciliteren die noodzakelijk zijn voor de economisch-logistische ontwikkeling van de regio.

Clean Inland Shipping (CLINSH)

CLINSH is een Europees binnenvaartprogramma waarbinnen publieke en private organisaties intensief samenwerken ter bevordering van schone binnenvaart. Naast Nederlandse partners nemen ook Belgische, Duitse en Engelse deel aan het programma. De focus in het CLINSH-project ligt op het reduceren van uitstoot, het gebruik van schone technologie en alternatieve (schone) brandstoffen. Door ontwikkelingen kan uiteindelijk de luchtkwaliteit in stedelijke gebieden verbeterd worden. Eind september 2015 is een aanvraag ingediend voor de uitvoering van het CLINSH-project bij het Europees subsidiefonds Life. Zuid-Holland is leadpartner, gedeputeerde Rik Janssen portefeuillehouder.

Flood Resilient Areas by Multilayer Safety Approach (FRAMES)

Met het project Flood Resilient Areas by Multilayer Safety Approach (FRAMES) wordt beoogd om de kwetsbaarheid van overstromingsgevoelige gebieden te verminderen. De beoogde output van het project is:

1. de kwetsbaarheid van overstromingsgevoelige gebieden verminderen door robuuste ruimtelijke inrichting (Flood Resilient Areas);
2. het risicobewustzijn en de weerbaarheid van stakeholders vergroten (met name van overheden en inwoners) (Flood Resilient Communities);
3. de gevolgen van overstromingen verminderen door een sneller herstel en wederopbouw;
4. aanbevelingen doen voor overheden t.a.v. toepassen van een integrale benadering en stimuleren van planning- en respons capaciteit.

In 2015 is een aanvraag ingediend bij het Interreg North Sea Region Programme. Zuid-Holland is leadpartner, gedeputeerde Rik Janssen portefeuillehouder.

Trans-European Transport Network (TEN-T)

Een goed lopend transport infrastructuur netwerk is essentieel voor het behouden van de Europese welvaart en concurrentievermogen. De 28 lidstaten hebben momenteel vijf miljoen km wegen, meer dan 215.000 km rails en 41.000 km binnenvaartwegen.

Het TEN-T beleid ondersteunt de uitvoering van 30 prioritaire projecten, die een hoofdrol spelen in het faciliteren van de mobiliteit van goederen en personen in de Europese Unie.

North Sea Region Programme (NSRP)

Het NSRP is een Interreg-programma dat loopt van 2014-2020 en als doel heeft om de kustregio's van de Noordzee te doen ontwikkelen tot duurzame en sterke economieën en samenlevingen. Via het programma worden fondsen beschikbaar gesteld voor nieuwe of al bestaande projecten en oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen die de kustregio's treffen.

European Innovation Partnerships (EIP's)

European Innovation Partnerships (EIP's) is een nieuwe manier vanuit de Europese Commissie om om te gaan met onderzoek en innovatie. EIP's zijn gericht op het versnellen van innovaties die bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke problemen, het verbeteren van het concurrentievermogen van Europa en bijdragen aan het scheppen van banen en economische groei. Ze helpen om expertise en middelen te bundelen door publieke en private actoren op EU-, nationaal en regionaal niveau samen te brengen en zo maatregelen op aanbod- en vraagzijde te combineren.

EIP's behandelen de gehele onderzoeks- en innovatieketen, samen met alle relevante actoren op EU-, nationaal en regionaal niveau, om te komen tot:

- (i) het opvoeren van de onderzoeks- en ontwikkelingsinspanningen;

- (ii) een coördinatie van de investeringen in de demonstraties en pilots;
- (iii) het anticiperen op en snel opvolgen van alle noodzakelijke regelgeving en normen; en
- (iv) het mobiliseren van 'vraag', met name door een betere coördinatie van overheidsopdrachten om ervoor te zorgen dat eventuele doorbraken snel op de markt worden gebracht.

Water: Action Group Energy and Water

Het EIP Water faciliteert de ontwikkeling van innovatieve oplossingen ten aanzien van de belangrijke Europese en mondiale water-uitdagingen en ondersteunt de oprichting van marktkansen voor deze innovaties, zowel binnen als buiten Europa. De EIP Water Action Groups initiëren en promoten publiek-private samenwerkingsprocessen voor verandering en innovatie, en lossen de barrières en knelpunten in het implementatieproces van innovaties op, die het gevolg zijn van Europese wet- en regelgeving. Een van EIP Water Action Groups richt zich daarbij op de implementatie van cross-over-innovaties in de Energie-Water-Nexus.

Agricultural Sustainability and Productivity

De Agricultural European Innovation Partnership (EIP-AGRI) werkt aan een concurrerende en duurzame landbouw en bosbouw sector dat 'behaalt meer en beter met minder'. Het draagt bij aan het waarborgen van een constante aanvoer van voedsel, veevoer en biomaterialen, in harmonie met de essentiële natuurlijke hulpbronnen waarvan de landbouw afhankelijk is.

Smart Cities and Communities

The European Innovation Partnership on Smart Cities and Communities (EIP-SCC) brengt steden, industrie en burgers samen om het stedelijke leven te verbeteren door duurzame integrale oplossingen. Dit omvat toegepaste innovatie, betere planning, een meer participatieve benadering, hogere energie efficiëntie, betere oplossingen voor transport, intelligent gebruik van ICT, etc.

Knowledge and Innovation Communities (KIC's)

In de verschillende KIC's worden innovatieprojecten opgezet door bedrijven, kennisinstellingen en overheden (triple helix) op uiteenlopende gebieden. Deze KIC's worden financieel gesteund door Brussel. Een voorbeeld van een KIC waar Zuid-Hollandse partijen aan deelnemen is KIC Innolife via de Medical Delta.

Samenwerkingsverbanden

Comité van de Regio's (CvdR)

Het Comité van de Regio's is een adviesorgaan dat bestaat uit gekozen leden van plaatselijke en regionale overheden in alle 28 EU-landen. Het CvdR geeft steden en regio's een formele stem in het EU-wetgevingsproces zodat rekening wordt gehouden met het standpunt en behoeften van regionale en lokale overheden. Rogier van der Sande is lid van het CvdR en gaat zich inzetten binnen de commissie ECON.

Huis van de Nederlandse Provincies (HNP)

De twaalf Nederlandse provincies en het Interprovinciaal Overleg (IPO) stichtten in 2000 het Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) in Brussel. Voor een stevige en effectieve positionering en vertegenwoordiging in Brussel is het van belang om samen te werken en om zo proactief mogelijk te handelen. Het HNP vervult als vooruitgeschoven post een signalerende functie en is een platform voor de gezamenlijke belangenbehartiging van de provincies en het IPO in Brussel. Rogier van der Sande is lid van het HNP-bestuur.

Regio Randstad / P4

Regio Randstad is een samenwerkingsverband binnen het HNP tussen de vier Randstad provincies. Dit zijn de provincies Noord-Holland, Utrecht, Flevoland en Zuid-Holland. Het doel van de samenwerking van Regio Randstad is “Het versterken van de concurrentiepositie van de Randstad in een integrerend Europa en het verbeteren van de leefkwaliteit in de Randstad”. Door op te treden als Regio Randstad staan we als Zuid-Holland sterker gepositioneerd in Brussel. Rogier van der Sande neemt deel aan het bestuurlijk overleg.

Kustprovincies

De vier kustprovincies, Zeeland, Zuid-Holland, Noord-Holland en het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (Groningen, Fryslân, Drenthe) werken samen op kustthema's. Dit omvat vooral de gezamenlijke inzet in de CPMR/NSC. Daarnaast werken we samen aan de lobby rondom kustontwikkeling en ruimtelijke planning op zee. Rogier van der Sande neemt deel aan het bestuurlijk overleg.

Economische Programmaraad Zuidvleugel (EPZ)

Het Samenwerkingsverband Zuidvleugel is hét publiek-publieke netwerk in de Zuidelijke Randstad. De gemeenten Den Haag en Rotterdam, de regio's Holland Rijnland, Drechtsteden, Midden-Holland, Metropoolregio Rotterdam Den Haag en de provincie Zuid-Holland werken gezamenlijk aan het verder ontwikkelen van de Zuidelijke Randstad als een “internationaal concurrerende topregio” met een aantrekkelijk en bereikbaar woon- en vestigingsklimaat.

Directeurennetwerk Zuidvleugel

Het Directeurennetwerk Zuidvleugel is het topambtelijk platform van Samenwerkingsverband Zuidvleugel waarin de directeuren van de zeven Zuidvleugelpartners samen de vinger aan de pols te houden bij de ontwikkeling van de programma's, projecten en MIRT-afspraken (incl. organisatie), nieuwe onderwerpen verkennen (en indien nodig agenderen) en het leerproces vormgeven op weg naar nieuwe samenwerkingsvormen tussen overheden en met bedrijven en kennisinstellingen.

InnovationQuarter (IQ)

InnovationQuarter is de regionale ontwikkelingsmaatschappij voor Zuid-Holland. IQ financiert vernieuwende en snelgroeiende bedrijven, assisteert buitenlandse ondernemingen bij het vestigen in Zuid-Holland en organiseert samenwerking tussen innovatieve ondernemers, kennisinstellingen en de overheid.

Bilaterale samenwerkingen met Europese regio's

Hieronder staan een aantal regio's genoemd die wij in Brussel weten te vinden, waar we samen eventuele projecten mee kunnen opzetten en waar wij in het Comité van de Regio's of via een van de netwerken een gezamenlijk standpunt mee kunnen in nemen.

Greater Copenhagen en Skåne (Denemarken en Zweden)

De oorspronkelijk onderzochte regio Öresund is geen regionale entiteit in Brussel. De regio overlapt de stedelijke regio's Greater Copenhagen (met onder andere Kopenhagen) en Skåne (met onder andere Malmö). Greater Copenhagen profileert zich pas sinds kort als regio, maar is al wel lid van ERRIN, net als Zuid-Holland. Wel is opvallend dat prioritaire clusters in Greater Copenhagen overeenkomen met clusters in onze regio: clusters Cleantech, Lifescience, ICT, Transport en Logistiek, Creative Industries en Foods krijgen veel nadruk in Greater Copenhagen. Captial Region of Denmark (CreoDK) is een organisatie die veel banden heeft met Greater Copenhagen en zich vooral profileert als stem van de universiteiten. Thema's waarbinnen zij opereren zijn biomedical engineering, big data, arctic research, obesity, immunology. Hier zouden raakvlakken kunnen zijn met de Medical Delta. Ook Skåne werkt al op sommige thema's samen met Zuid-Holland. Ook zij zijn lid van ERRIN. Voor Skåne is gezondheid ook een overkoepelend prioritair thema. De regio is ook lid van CPMR, maar hierin zijn zij niet erg actief. In

algemene zin zijn biobased economy, internationale connectiviteit, smart cities, R&D, marine technology en food overlappende thema's met Zuid-Holland.

Greater London (Engeland)

Londen is het financiële en economische centrum van het Verenigd Koninkrijk. Deze regio houdt zich in Brussel met name bezig met beleidsterreinen als transport, milieu, economische ontwikkeling, en smart cities. Gedeelde thema's waar op interregionaal niveau wordt ingezet zijn: circular en biobased economy (afvalverwerking vormt voor Greater London een grote uitdaging), internationale connectiviteit en de slimme stedelijke regio. Daarnaast delen we het netwerk AIR aangaande luchtkwaliteit. Greater London heeft dit netwerk opgezet. Tot slot is de regio met Zuid-Holland verbonden in de North Sea-Mediterranean Ten-T Corridor. Gezien de scope van Greater London en de diversiteit aan thema's waar de regio zich mee bezig houdt, kunnen verkennende gesprekken over beperkte (hierboven genoemde) thema's met als doel kennisuitwisseling een eerste stap zijn voor verdere samenwerking.

Rhône-Alpes (Frankrijk)

De regio Rhône-Alpes bevindt zich in het oosten van Frankrijk en heeft als hoofdstad Lyon. Andere belangrijke steden in de regio zijn Grenoble en Saint-Étienne. Tussen de regio Rhône-Alpes en Zwitserland bestaat veel mobiliteit. Rhône-Alpes is net als Zuid-Holland lid van PURPLE en ERRIN. Overkoepelende thema's met Rhône-Alpes zijn circulaire economie, agrofood, internationale connectiviteit en slimme stedelijke regio.

Île-de-France (Frankrijk)

Île de France is de regio waar zich onder andere de Franse hoofdstad Parijs in bevindt. Desondanks bestaat de regio voor 80 procent uit landelijk gebied. 8 van de 12 miljoen inwoners wonen echter in het stedelijke gebied van Parijs. Hoewel deze regio qua schaal verschilt van Zuid-Holland, zijn er wel een aantal gemeenschappelijke thema's: circulaire economie, innovatie, agrofood, tegenstelling tussen stedelijk en landelijk gebied, urban agenda en transport. Vanwege de peri-urbane kenmerken van de regio is Île de France lid van het netwerk PURPLE, waar Zuid-Holland ook in zit. Daarnaast delen we lidmaatschap in de netwerken PURPLE, ERRIN, CEMR en Vanguard. Gedeelde beleidsprioriteiten van Île de France zijn research and development en innovation (Île de France maakt ook gebruik van de Smart Specialisation Strategy), transport, structurele fondsen en urban issues. Met het oog op de schaalverschillen tussen onze regio en Île de France zou eventuele samenwerking opgezet kunnen worden vanuit het platform Regio Randstad, zeker gezien Regio Randstad bij Île de France bekend is.

Catalonië (Spanje)

Catalonië is economisch een topspeler in Europa en in de wereld met de havens van Barcelona en Tarragona, de industrie in het binnenland, de akker- en tuinbouw en de fruitteelt in Girona en Lleida. Catalonië heeft ca. 7 miljoen inwoners en door de bestuursstructuur in Spanje wordt zij grotendeels autonoom bestuurd. Ook in Europa en de regionale netwerken, activiteiten en projecten profileert Catalonië zich. Om haar marktpositie te behouden en te verbeteren, is Catalonië net als Zuid-Holland altijd opzoek naar innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken op het gebied van clean tech, verduurzaming, agrofoods/horticulture, haven en logistiek, life sciences en slimme, stedelijke regio's. Vanuit Catalonië is er veel interesse in Zuid-Holland om een structurele samenwerking op touw te zetten, zodat beide regio's elkaar kunnen versterken en er samen opgetrokken kan worden in Europese programma's. In oktober 2014 is er een Zuid-Hollandse delegatie ter verkenning in Catalonië ontvangen en afgelopen oktober heeft Zuid-Holland een Catalaanse politieke en commerciële delegatie ontvangen.

Vlaanderen (België)

De regio Vlaanderen is vergelijkbaar met de Zuidelijke Randstad in termen van GDP per inwoner, in de verhouding van de verschillende economische sectoren en in mate van werkgelegenheid. In Vlaanderen en Brussel is het aandeel hoog opgeleide werknemers lager dan in Zuid-Holland, en de werkloosheid ook lager. Met name met Vlaanderen heeft de provincie Zuid-Holland vele samenwerkingsverbanden: op gebied van agri-food, bioeconomy, luchtkwaliteit, watertechnologie, deltatechnologie en duurzame energie. Vlaanderen zit net als de provincie Zuid-Holland in de netwerken ERRIN, PURPLE, Vanguard Initiative en AIR. Daarnaast is Zuid-Holland ook lid van de Vlaams-Nederlandse Delta, waarbinnen in triple helix verband economisch-logistieke ontwikkeling van de regio nagestreefd wordt. Intensieve samenwerking met Vlaanderen zal de komende jaren op de Zuid-Hollandse agenda blijven staan.

Lombardije (Italië)

En marge van de Wereldtentoonstelling in Milaan zijn de banden met Lombardije aangehaald. Zo zal Zuid-Holland een covenant (net als Lombardije) tekenen ten behoeve van het milieu in het licht van de gestelde doelen door de VN. Dit is afgesproken in Milaan. De raakvlakken op het gebied van met name water geven aanleiding deze verder te onderzoeken en mogelijk een bezoek aan Zuid-Holland voor te bereiden voor het eerste kwartaal van 2016. Lombardije is verder relevant als het gaat om de Bioeconomy Pilot die Zuid-Holland samen met Lombardije leidt binnen het Vanguard Initiative. Lombardije is de regio in Italië met de meeste inwoners en draagt zo'n 20% bij aan het BNP van Italië.

Mazovië (Polen)

Deze regio rondom Warschau heeft veel overeenkomsten met provincie Zuid-Holland, bijvoorbeeld het aandeel van Mazovia aan het BNP is – net als Zuid-Holland – rond 22%. Potentiele onderwerpen voor samenwerking zijn: hightech diensten, voedselproductie/zekerheid (vooral fruit/groenten productie), biotechnology, chemische industrie, olieraffinage, internationale waterwegen, revitalisering, een regionaal vliegveld en ruimtevaart. Specifieke interesse bestaat er in samenwerking rond de revitalisering van de rivierdelta van de Wisla, watermanagement en integratie in de regionale en stedelijke agenda. In december 2015 is een tegenbezoek aan Zuid-Holland gepland onder leiding van de Marshal van Mazovië.

Wielkopolska (Polen)

Wielkopolska ('Groter-Polen') is een sterke regio en draagt 9,3% bij aan het totale BNP van Polen. Vooral op het gebied van landbouw en voedselproductie is Wielkopolska voor Zuid-Holland een interessante regio. Geconstateerd is dat er op verschillende vlakken samenwerking zou kunnen worden verkend, daarbij verstandig eerst de juiste omstandigheden te scheppen – to be continued.

Nordrhein-Westfalen (Duitsland)

Nordrhein-Westfalen is een regio met circa 20 miljoen inwoners, waarbinnen de metropoolregio Rhein-Ruhr ligt met ongeveer 10 miljoen inwoners. Met Nordrhein-Westfalen zitten we in een aantal Europese netwerken: AIR, Vanguard en CLINSH. Ook maakt Nordrhein-Westfalen deel uit van het EGTC netwerk waar Zuid-Holland sinds kort met Gelderland in acteert. Nordrhein-Westfalen is de belangrijkste handelspartner van Nederland. Voornamelijk op het gebied van logistiek en transport is verdere samenwerking tussen Zuid-Holland (Haven Rotterdam) en het Ruhrgebied interessant.

Strategieën

Ruimtelijk-Economische Ontwikkelstrategie (REOS)

Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M) onderzoekt samen met vertegenwoordigers uit de Noord- en Zuidvleugel van de Randstad en de regio Eindhoven de kansen en mogelijkheden voor een ruimtelijk-economische ontwikkelingsstrategie (REOS).

Smart Specialisation Strategies (S3)

De S3 is een platform opgezet door de Europese Commissie dat professioneel advies geeft aan lidstaten en haar regio's, zodat zij onderzoeks- en innovatiestrategieën kunnen opzetten met betrekking tot slimme specialisatie (RIS3).